

Близо 95% от учениците използват изкуствен интелект за учебни цели

Проф. Георги Вълчев, министър на образованието и науката, към участниците в десетото издание на Международния конкурс „Аз Буки Веди“ по четене на български език за ученици от I и II клас в чужбина: „Българският език ви свързва и благодарение на неделните училища днес всички можете да общувате помежду си“

Деян Герговски, учител по български език и литература в СУ „Панайот Волов“ – Шумен: „Едно от най-ценните умения, които училището трябва да развива, е четенето с разбиране. Не механичното възпроизвеждане на информация, а способността човек да анализира, да мисли логически и да стига сам до изводи“

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 26 (1771) 2 – 8 юли 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка Крум Стоев

„Център за високи постижения по екотранспорт и енергетика“ и „STEM зона 2“ бяха открити в столичната Професионална гимназия по транспорт и енергетика „Хенри Форд“. Още на стр. 4

Подкрепа за родното висше образование

Над 1100 български преподаватели и изследователи от водещи световни университети и научни организации се обединяват в подкрепа на българското висше образование в т.нар. дигитален академичен алманах, събщава Пресцентърът на МОН.

На началото на инициативата, дадено в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, присъства и заместник-министърът на образованието и науката акад. Николай Витанов.

Целта е изграждането на устойчива мрежа за сътрудничество, чрез която опитът, знанията и международните контакти на преподавателите да бъдат в подкрепа на висшето образование и научните изследвания в България.

Представителите на университетите, научните среди, бизнеса и българската академична общност в чужбина обсъдиха възможности за съвместни научни проекти, менторски програми, академичен обмен и развитие на партньорства между българските висши училища и техните колеги по света.

Алманахът обединява преподаватели и учени, които работят в университети и научни институции по целия свят. По данни на организаторите от фондация „Неуморимите“ над 210 от тях са част от университети, които са сред първите 60 в световната класация Global 2000 за 2026 г. Изчисленията на организацията показват, че повече от 3000 българи преподават и развиват научна дейност във водещи висши училища и научни организации по света.

Във форума участваха проф. Илиян Михов – професор по икономика и бивш декан на INSEAD, деканът на Стопанския факултет на Софийския университет доц. д-р Атанас Георгиев, преподаватели и изследователи от университети в Европа, Северна Америка и други държави. АЗ·БУКИ

Нивото по БЕЛ се запазва, спад по математика

Резултатите от националните външни оценявания показват необходимост от повече работа за развитие на функционалната грамотност на учениците

Сходни с миналогодишните резултати по български език и литература и необходимост от повече работа за развитие на математическото мислене и функционалната грамотност показват резултатите от националните външни оценявания през 2026 г. Данните потвърждават, че учениците се справят по-успешно със задачи, които проверяват усвоени знания, отколкото с такива, които изискват анализ, аргументация и прилагането им в нови ситуации. Това сочи анализът на Министерството на образованието и науката, събщава Пресцентърът на МОН.

Последни станаха ясни резултатите от изпитите в края на VII клас и X клас. Средният резултат по български език и литература

се запазва в диапазона от предходната година – 55,26 т. (с около половин точка по-надолу от 2025 г., но по-висок от 2024 г.). По математика седмоласниците постигат средно 38,45 точки, или с около 4 точки по-малко спрямо предходната година. Те ще послужат като отправна точка за проследяване и анализ на постиженията при новия модел на оценяване.

На изпита по български език в края на X клас средният резултат е 45,49 т. – с около 2 т. по-нисък от резултата през 2025 г. По математиката тази година десетокласниците решаваха първия интегрален тест, като средно постигат 30,34 точки. Това е с около 5 точки по-малко спрямо 2025 г., но поради съществена промяна във

формата на изпита двете години не могат да бъдат пряко сравнявани.

„Разликите не са драматични, но това означава, че в системата има проблем и трябва да намерим верните решения в следващите години. Ще направим необходимите анализи“, коментира пред журналисти министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев.

По думите му най-напред трябва да бъдат изговорени проблемите, за да могат да бъдат намерени верните решения. „В следващите години, ако успеем да проведем открит и честен диалог за проблемите в образованието, ще предложим и нормалните решения“, каза още министърът.

На стр. 2

Нивото по БЕЛ...

От стр. 1

Анализът сочи, че по български език и литература седмокласниците се справят по-успешно със задачи за разпознаване и избор на верен отговор, отколкото със задачи, изискващи самостоятелно формулиране, редактиране, интерпретация, аргументиране и създаване на текст. Високи резултати се наблюдават при задачи, свързани с разбиране на явно заявена информация и разпознаване на литературен герой или творба. Затрудняват ги прилагането на езикови знания в контекст и извеждането на смислови зависимости в литературен текст.

Необходимо е да се засили работата върху практическото приложение на езиковите знания, литературната интерпретация и продуктивните речеви умения. Особено внимание следва да се отдели на краткия аргументиран отговор, редактирането, преразказа с дидактическа задача и уменията за логическо структуриране на текст, подкрепен с ясни смислови и езикови връзки.

През тази година изпитът по математика на кандидат-гимназистите включваше по-голям брой задачи с кратък свободен отговор, които изискват учениците да достигнат до решението с повече усилия, без възможност за избор или налучкване. Именно подобни промени във формата традиционно водят до по-ниски резултати в първата година от въвеждането им, отбелязват от МОН.

Съществена особеност на резултатите е ясно изразената зависимост между успеваемостта и познавателната сложност на задачите. Докато при задачи с алгоритмичен характер постижимостта е сравнително висока, при задачи, изискващи анализ, математическо моделиране и интегриране на знания, тя спада. Учениците се справят по-успешно със задачи, основани на добре познати модели за решаване, отколкото със задачи, поставени в практически контекст или изискващи самостоятелен избор на стратегия. Различия се очертават и в степента на овладяване на отделните съдържателни области: по-добри резултати се наблюдават при алгебричните задачи, докато геометричните задачи, задачите за вероятности и тези с практическа насоченост поставят значително по-високи изисквания към учениците и водят до по-ниска успеваемост.

Десетокласниците, като цяло, са овладели уменията за разбиране на нехудожествен текст, за извличане на информация и за разпознаване на езикови или литературни понятия. Затрудненията им са свързани с аналитичното мислене, формулирането на теза и аргументацията ѝ. Нужен е по-силен акцент върху аналитичното четене, работата с текст и таблица, преобразуването и редактирането в контекст, установяването на междутекстови връзки. Тези дейности са ключови за развитието на функционалната грамотност.

Според анализа на показаното по математика в X клас учениците се справят успешно със задачи, изискващи прилагане на усвоени алгоритми и стандартни математически процедури, но изпитват затруднения при задачи, които предполагат логическо разсъждение, анализ на условието, избор на математически модел и комбиниране на знания от различни области. Най-сериозни затруднения се наблюдават при задачите по комбинаторика и теория на вероятностите.

Средният резултат от НВО в края на IV клас по български език и литература е 76,4 т. – с около 5,5 т. по-висок от предходната учебна година. Това показва овладени основни езикови и литературни компетентности, което е надеждна основа за обучението в прогимназиалната степен. Високата постижимост (70,87 %) на задачата с творчески характер показва, че четвъртокласниците притежават добър речников запас и умеят да го използват за създаване на кратък текст. По-неуверени са при отговор на въпроси, свързани с теория – напр. определяне на сродни думи или откриване на думи, които съдържат само корен. Най-ниска е постижимостта на задачите, изискващи изразяване и аргументиране на мнение.

По математика четвъртокласниците постигат средно 62,9 точки. Учениците показват добре овладени знания и умения за прилагане на основните аритметични действия, като най-висока е успеваемостта при задачите за събиране, изваждане, умножение и деление. По-сериозни затруднения се наблюдават при задачи, представени в нестандартен контекст и изискващи няколко последователни стъпки за достигане до решението, както и при геометрични задачи. Именно тези задачи обуславят и отстъпление от миналогодишния среден резултат (с около 6,5 точки). Анализът показва необходимост от по-силен акцент върху развитието на математическото мислене, рационалните стратегии за пресмятане и прилагането на знанията в нови ситуации. **АЗБУКИ**

Снимка БАН

Българската академия на науките удостои с почетното звание „Доктор хонорис кауза“ президента Илияна Йотова. Почетното звание ѝ е присъдено „за нейния принос към българистиката, нейната активна подкрепа за разпространението на родното културно наследство, утвърждаването и съхранението на българската духовна идентичност, държавническите ѝ приноси и в качеството ѝ на евродепутат, вицепрезидент и президент и личното участие в каузите на Академията“

Науката интегрира промени в класните стаи

Институтът по образованието представя напредъка по Националната научна програма за образователна трансформация

Снимка „Аз-буки“

Институтът по образованието представи първите резултати и следващите етапи от изпълнението на Националната научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в системата на българското предучилищно и училищно образование“ (2025 – 2030). Това стана по време на кръглата маса „Образователни профили и активно учене“, която се проведе в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Форумът събра представители на академичната общност, училища и експерти в сферата на образованието, които обсъдиха ролята на научните изследвания за модернизирването на българското училище.

Директорът на Института по образованието проф. д-р Галин Цоков представи архитектурата на образователната трансформация и отчете постигнатото по десетте компонента на Националната научна програма. По думите му целта до 2030 г. е научните анализи да се превърнат в устойчиви държавни политики и стандартизирани училищни практики.

Пред участниците бяха представени и основните етапи на изпълнение на Програмата. През периода 2025 – 2026 г. фокусът е върху диагностика на потребностите, анализ на дефицитите, валидиране на инструменти и изграждане на първите дигитални корпуси и мрежи.

В периода 2027 – 2028 г. са предвидени по-широк обхват и внедряване на разработените модели, а до 2030 г. – изграждане на устойчива образователна екосистема чрез интегриране на иновативни практики и технологии.

Представени бяха и първите измерими резултати от програмата. До момента са анкетирани над 2000 педагози, разработени и внедрени са 29 иновативни модула, изготвени са 32 публични научни анализа, а 20 училища вече прилагат иновации и осъществяват директен трансфер на научни

разработки в училищната практика.

Темата за научно обосноваване политики беше акцент и в участието на представители на Института по образованието в Осмата научно-практическа конференция „Образование за бъдеще – приемственост и перспективи“, организирана от Бургаския държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ в рамките на същата Национална научна програма.

Директорът на дирекция „Оценяване в предучилищното и училищното образование“ Петя Петрова подчерта значението на Програмата като стратегически инструмент за повишаване качеството на образованието и за изграждането на надеждна аналитична основа при вземането на управленски решения. Тя акцентира върху необходимостта от устойчиви механизми за научни изследвания, които да подпомагат развитието на политиките в предучилищното и училищното образование.

Експертът в дирекция „Оценяване в предучилищното и училищното образование“ д-р Георги Стайков представи основните изводи от Националния доклад по международното изследване TALIS 2024.

Данните показват висока професионална удовлетвореност сред учителите – 65% са удовлетворени от заплащането си, а 91% оценяват положително сигурността на работното си място.

В същото време, анализът откроява редица предизвикателства пред системата, сред които демографският натиск, недостатъчната подкрепа за младите учители, административната натовареност и влошаването на дисциплинарният климат в училище.

И на двата форума Институтът по образованието представи научни анализи и доказателства, които подпомагат разработването на ефективни образователни политики и насърчават въвеждането на иновации в българското училище. **АЗБУКИ**

Всеки втори ученик използва интензивно AI

Педагозите си помагат при подготовката, особено за планиране на уроци и създаване на задачи

Снимка Крум Стоев

Стела МАРИНОВА

Близко 95% от учениците използват изкуствен интелект за учебни цели, като близо половината от тях го правят интензивно – всеки ден или няколко пъти седмично. Педагозите имат базова грамотност какво е изкуственият интелект, и най-често го използват при подготовката си, особено за планиране на уроци и създаване на задачи. Това са част от изводите от изследване на готовността за интеграция на изкуствения интелект в българските училища, проведено от Българската асоциация на софтуерните компании (БАСКОМ).

Проучването обхваща 10 038 ученици, 1767 учители и 210 училищни лидери и административен персонал от 63 училища в страната. Резултатите от него ще послужат за диагностика и ще подпомогнат вече започнатия процес по създаване на правила за използване на изкуствения интелект, за защита на личните данни, за преодоляване на различията в достъпа до технологии между отделните училища и за развитие на нови модели на преподаване и оценяване.

„Целта на изследването е да създадем мрежа от училища, в които вече има готовност, нагласи и практика в използването на изкуствения интелект, да бъдат направени обучения и да се види как се работи там, за да можем да ги използваме като пилотни проекти. Трябва да подготвим децата за разумно използване на тази технология“, посочи министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев. Така техният опит ще може да бъде разпространен в цялата образователна системата.

По думите му, след като бъде направен пълен анализ на изследването, ще могат да бъдат очертани сроковете за това, както и броят на училищата, които ще бъдат включени в мрежата.

„Ще бъдат между 100 и 200 училища в страната, като ще обхванем всички региони“, посочи министър Георги Вълчев.

Той допълни, че ще бъдат проведени и обучения за процесите, които са наблюдавани в тях.

Министърът подчерта, че учителите ще имат водеща роля при въвеждането на изкуствения интелект в учебния процес. „Задачата на образователната система е да създаде ясни правила и необходимата подкрепа, така че новите технологии да се използват отговорно и в полза на учениците. Темата за модернизацията на българското образование минава през използването на съвременните технологии“, каза проф. Вълчев при представянето на анализа.

Просветният министър посочи още, че внедряването на изкуствения интелект в образователната система е необходимо да се осъществи с широк обществен консенсус. „Когато една система е изпълнена със страх, тя е тревожна и резултатите не

са добри. Затова трябва да намерим верния път с помощта на изследвания като днешното и на дискусиите, които ще проведем“, каза министър Вълчев.

Той коментира още, че това засяга и системата на висшето образование, където се работи по създаването на правила за използването на изкуствения интелект.

Резултатите от изследването бяха представени от Александър Ангелов (УС на БАСКОМ), Доброслав Димитров (Консултативен съвет на БАСКОМ) и д-р Лъчезар Африканов (Нов български университет) – главен изследовател на проекта. В дискусиите се включи и директорът на Института по образованието към МОН проф. Галин Цоков.

Един от основните изводи в него е, че българските училища не започват от нулата. В системата вече има натрупан опит, желание за експериментиране и редица добри практики, но отделните училища напредват с различна скорост и имат различни възможности.

Изследването показва, че технологията се е превърнала в част от всекидневното на младежите. 56% споделят, че са се научили да използват изкуствен интелект напълно самостоятелно, докато 6,5% посочват училището като мястото, където са придобили тези умения. Това означава, че реалното използване на изкуствен интелект изпреварва формалното обучение и поставя училището пред предизвикателството да задава рамката, в която учениците изграждат отговорни и устойчиви навици за работа с новите технологии.

При педагозите най-висока готовност към момента има при използването на изкуствения интелект в административните дейности, където ползите са най-бързо измерими. По думите на д-р Африканов най-голямо е притеснението на учителите, ако трябва да използват изкуствения интелект за оценяване на учениците.

Методическото внедряване на ИИ в реалния учебен процес обаче остава ограничено. Анализът отчита разлика между високата теоретична подготовка на учителите и реалното прилагане на изкуствен интелект в учебния процес. От това може да се направи извод, че училищата имат нужда от повече практически капацитет – методическа подкрепа, ясни процедури и хора, които да подпомагат процеса на внедряване. Там, където има визия, тя следва да бъде подкрепена и с устойчиви вътрешни правила, така че добрите практики да се превърнат в част от всекидневната работа на училището.

Бе посочено още, че повечето от училищата разполагат със стабилна дигитална основа, върху която може да се надгражда интеграцията на изкуствения интелект. Бе обърнато и внимание, че има образователни институции, които имат необходимост от допълнителни лицензи за изкуствен интелект, за да се подсили процесът по интеграция.

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

Питам дали задавам въпрос

Ивелина СТОЯНОВА*

Преди време в дискуссионен форум, в който се обсъждаха предстоящите парламентарни избори, един от дискутиращите написа: „Често ме питат кой ще спечели изборите?“. Правилна ли е пунктуацията в този случай?

Правилото гласи, че въпросителен знак се употребява в края на въпросително изречение. Въпросително ли е обаче изречението в дадения пример?

Нека да направим прост синтактичен анализ. Разглежданото изречение е сложно съставно изречение, което се състои от две прости изречения – главно: *Често ме питат* (нещо), и подчинено допълнително изречение: *кой ще спечели изборите*. Макар че подчиненото изречение изразява въпрос и е въведено с въпросителна дума, главното изречение не е въпросително, а съобщително, поради което цялото сложно съставно изречение трябва да завършва с точка.

Ако представим въпроса като цитат, то тогава ще го оформим като отделно въпросително изречение: *Често ме питат: „Кой ще спечели изборите?“*.

Трябва да се внимава за случаите, когато се предава въпрос, но той е част от съобщително изречение. В тези случаи пунктуацията се оформя по правилата за съобщително изречение: *Ще обсъждаме как да подобрим резултатите, Главният въпрос е къде ще ходим през ваканцията, Искам да видя скъпи ли са черешите*.

* Д-р Ивелина Стоянова е главен асистент в Института за български език „Професор Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Дигитален инструмент помага на кандидат-гимназисти в София да изберат училище

Интерактивна карта подпомага седмокласниците в столицата при кандидатстването и избора на гимназия, съобщава Пресцентърът на МОН.

Новият дигитален инструмент, разработен от Регионалното управление на образованието – София-град, събира на едно място най-важната информация за приема след VII клас и улеснява избора на училище за учебната 2026/2027 г.

В интерактивната карта на училищата в столицата, достъпна чрез Google Maps, с едно натискане върху избрано училище кандидатите и техните родители могат да открият местоположението на училището, линк към официалния му сайт, паралелките, за които се осъществява прием през новата учебна година, и начина на балообразуване за всеки профил и професия. Достъпна е включително и информация кои резултати от Националното външно оценяване и кои оценки от свидетелството за основно образование участват при формирането на състезателния бал.

За улеснение на кандидат-гимназистите е подготвена и пътна карта на кандидатстването. Тя представя в последователен и лесен за проследяване вид всички основни етапи на приема, сроковете за кандидатстване и класиране, както и правилата за изчисляване на състезателния бал.

На сайта на РУО – София-град, е публикувана и подробна справка в табличен вид, в която информацията е организирана по видове училища, профили и професии. По този начин кандидатите могат лесно да сравняват различните възможности и да направят информиран избор според своите интереси и резултати.

Всички материали са достъпни в раздел „За учениците“ – „Прием в VIII клас“, на сайта на РУО – София-град.

Подаването на заявления за участие в първи етап на класиране ще бъде само по електронен път от 8 до 10 юли **Аз-буки**

Стъпка към осъвременяване на учебния процес

Борислава БОРИСОВА

Във видинската Профилирана природо-математическа гимназия (ППМГ) „Екзарх Антим I“ бе открит нов високотехнологичен STEM център, наречен „Дигитални създатели“. Центърът е изграден по проект по Механизма за възстановяване и устойчивост, процедура „Училищна STEM среда“.

Новият център включва два специализирани кабинета и шест високотехнологично оборудвани и свързани класни стаи. „Основната цел на инвестицията е да се интегрират учебните предмети като математика, информатика и компютърно моделиране в обща практическа среда, развиваща ключови умения и компетентности при учениците.“

На разположение на възпитаниците са интерактивни дисплеи, специализиран софтуер за графична и видеообработка, анимация и предпечатна подготовка“, каза

Снимка ППМГ – Видин

Придобивката е важна предпоставка за успешното реализиране на новата професионалната паралелка „Дизайн в електронните и печатните медии“

при откриването му директорът на гимназията Ивайло Милушев. И допълни, че новата база е стъпка към осъвременяване на учебния процес и важна предпоставка за успешното реализиране на професионалната паралелка „Дизайн в електронните и печатните медии“, планирана за учебната 2026/2027 година.

Ивайло Милушев допълни още, че само преди дни учениците от гимназията са постигнали пореден успех. Училищният отбор по роботика Robo Terminators е завоювал пет отличия и купа за второ място в генералното класиране в своята дивизия на Националния кръг на състезанието „Роботика за България“.

В откриването на новия център участваха началникът на Регионалното управление на образованието – Видин, Веселка Асенова, архимандрит Самуил, който отслужи водосвет, експерти, представители на РУО, директори на училища и детски градини в областта.

STEM центрове дават нов облик на училищата в Кюстендил

Северина ДИМИТРОВА

Две училища в Кюстендил направиха още една крачка към модерното образование с откриването на нови STEM центрове. Професионалната гимназия по туризъм „Никола Йонков Вапцаров“ и Основно училище „Проф. Марин Дринов“ вече разполагат с модерно оборудвани пространства, в които обучението ще се основава на практика, технологии и работа по реални задачи.

В Професионалната гимназия по туризъм новият STEM център съчетава две направления – информатика и готварство. Учениците ще развиват дигиталните си умения, логическото мислене и креативността, като едновременно с това ще усвояват практически знания и професионални компетентности в областта на кулинарията.

Новите кабинети са организирани така, че обучението да преминава естествено от теорията към практиката. Работата с модерна техника и съвременни методи на преподаване ще насърчава учениците да експериментират, да работят в екип и да развиват умения, необходими за бъдещата им професионална реализация.

Крачка към модерното образование направи и Основно училище „Проф. Марин Дринов“, което откри своя дооборудван STEM център. Събитието беше част от честването на Международния олимпийски ден и съвпадна с два значими юбилея на училищния клуб по приложно колоездене – 40 години от създаването му и 30 години от спечелването на националната титла, която и днес остава сред най-големите спортни успехи на училището.

Празничната програма започна с традиционно факелно шествие и запалване на олимпийския огън. Във фоайето на училището беше открита изложба с купи, медали и отличия, представяща историята на клуба по приложно колоездене. Сред специалните гости беше и 90-годишният Пенчо Пенев – първият ръководител на отбора, който сподели спомени за създаването на клуба, международните участия и успехите на поколения ученици.

След церемонията гостите разгледаха обновения STEM център и наблюдаваха практически демонстрации. По думите на директора Божидар Попов учебната база вече разполага с модерна техника и ново оборудване за обучение по роботика, приложно програмиране, математика, физика и природни науки.

Макар и с различен профил, двата STEM центъра имат обща цел – да направят обучението по-практическо, по-ангажиращо и по-близко до реалните предизвикателства на съвременния свят.

Където идеите се превръщат в успехи

ПГ по транспорт и енергетика „Хенри Форд“ откри Център за високи постижения и нова технологична зона

Възпитаници на гимназията представиха пред министър Георги Вълчев и г-р Елеонора Лилова възможностите на новата техника в Центъра за високи постижения и новата STEM зона

Снимка Крум Стоев

Дуляна КОЧЕВА

Център за високи постижения по екотранспорт и енергетика“ и „STEM зона 2“ бяха официално открити в Професионалната гимназия по транспорт и енергетика „Хенри Форд“ в София от министъра на образованието и науката проф. Георги Вълчев. С инвестиция от близо 2 млн. евро се осигурява съвременна среда за обучение на повече от 1200 ученици.

„Всички вече се убеждаваме, че средата, в която учат българските ученици, по нищо не се различава от тази, в която учат връстниците им в Европа“, каза по време на откриването министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев.

Той пожела на учениците в столичната гимназия да използват пълноценно съвременната техника, с която разполагат в Центъра и STEM зоната, но и да не забравят, че зад всеки успех стоят и много упоритост и постоянство.

Началникът на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова също отбеляза голямата промяна, която вижда в училището. По думите ѝ средата е изцяло обновена и отговаря на най-високите стандарти за съвременно образование.

„Днес имаме над 2000 изградени STEM центъра, с които даваме равен шанс на всички ученици да сбъдват мечтите си“, каза директорът на Националния STEM център проф. д-р Найдено Шиваров.

Той връчи плакет за добро сътрудничество на директора на Професионалната гимназия по транспорт и енергетика „Хенри Форд“ в София инж. Николай Панайотов.

„Тези два мащабни проекта променят не само средата, но и нивото на обучение“, каза директорът на столичната гимназия инж. Николай Панайотов. По думите му това е решаваща крачка към образованието на XXI век и напълно отговаря на нуждите на пазара на труда.

„С осигуряването на модерна и високотехнологична материална база за STEM обучение и превръщането на училището в Център за високи постижения в професионалното образование и обучение ние предоставяме възможност за съвременно обучение по професионална подготовка на учениците в рамките на училищното образование, съобразена с динамично променящия се свят“, посочи още той.

Инж. Панайотов поясни, че истинската стойност на новото образователно пространство не се измерва в

квадратни метри и вложени средства, а в успехите на възпитаниците на училището.

„Тук идеите ще се превръщат в реализирани проекти, водени от любознателност и креативно мислене“, каза още той.

В Центъра за високи постижения по екотранспорт и енергетика са изградени пет нови лаборатории, монтирани са модерно оборудване и софтуер, отговарящи на професионалните направления в гимназията.

В „STEM зона 2“ са изградени 8 високо технологични кабинета. Става въпрос за STEM зали за „Автоматизация и дрон технологии“, „Природни науки и виртуална реалност“, „Компютърно програмиране и 3D моделиране“, „Възобновяема енергия и енергийни системи“, „Заваряване и технологични симулатори“, „Автомобилна мехатроника и електромобилност“, „Интелигентен транспорт и бъдещи мобилности“ и „Водородни технологии и автомобили“.

Новите образователни пространства ще предоставят на учениците възможност да придобиват практически умения с технологии, които вече намират приложение в съвременната индустрия и транспорта.

Отличиха Цар и Царица на буквите

Десетото издание на Международния конкурс „Аз Буки Веди“ по четене на български език за ученици от I и II клас в чужбина се проведе с домакинството на Българското училище „Кирил и Методий“ в Париж

Дуляна КОЧЕВА

Първокласникът Николас Хулала от Българското средно училище „Христо Ботев“ в Братислава и второкласничката Леа Тодорова от Българското училище „Кирил и Методий“ в Париж са короновани за Цар и Царица на буквите в десетото юбилейно издание на Международния конкурс по четене на български език за ученици от I и II клас в чужбина „Аз Буки Веди“.

Домакин на надпреварата е Българското училище „Кирил и Методий“ в Париж, което тази година отбелязва и своята 20-годишнина.

Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ е медиен партньор на събитието.

Отличията на победителите бяха връчени от Милена Димитрова – секретар на президента на Република България по култура, образование и връзки с българите зад граница. Тя прочете и поздравителен адрес от държавния глава Илияна Йотова.

За Властелини на буквите журито отличи първокласника Филип Нистея от Българското неделно училище „Св. княз Борис I“ в Аахен, ФРГ, и второкласника Виктор Стоянов от Българското училище „Христо Ботев“ в английския град Челтнъм.

Титлата „Буквознайко“ получават първокласничката Александра Кохчиева от БНУ „Васил Левски“ в Лийдс, Великобритания, и второкласничката Мина Мария Йоанна Шустер от БНУ „Ран Босилек“ в Брюксел.

Всички участници получиха званието „Пазители на буквите“ – признание за усилията им да съхраняват и развиват българския език далеч от Родината. Към отличията получиха и детски книжки от партньорите на събитието.

„Скъпи деца, тук сте се събрали от различни краища на света. В ежедневието си говорите различни езици. Българският език обаче ви свързва и благодарение на неделните училища днес всички можете да общувате помежду си.“ С тези думи министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев се обърна към участниците в десетото издание на международния конкурс.

Просветният министър призова децата да продължават да учат с постоянство, да следват всеотдайността на своите учители и да се вслушват в родителите си. „Така ще запазите връзката си с България, ще бъдете граждани на света и горди българи“, каза още той.

Проф. Вълчев връчи плакет на Министерството на образованието и науката на директора на Българското училище „Кирил и Методий“ в Париж Камелия Конакчиева-Трибулен за нейния принос към съхраняването на българския език и култура сред общността ни във Франция. Той отличи със статуетките „Буквознайко“ и най-малките участници – първокласничката Александра Кохчиева от Българското неделно училище „Васил Левски“ в Лийдс, Англия, и второкласничката Мина Мария Йоанна Шустер от Българското неделно училище „Ран Босилек“ в белгийската столица Брюксел.

Юбилейното издание събра 56 деца от 27 български училища в Белгия, Великобритания, Германия, Ирландия, Нидерландия, Словакия, Украйна и Франция. Конкурсът се проведе под патронажа на посланика на Република България във Франция Н.Пр. Радка Балабанова-Рулева и с финансовата подкрепа на Министерството на образованието и науката.

Председател на журито е проф. д.ф.н. Живка Колева-Златева, а негов заместник – доц. д-р Илиана Чекова-Димитрова. В състава му участват още писателката Цвета Брестничка и Валентина Стоева – основател на фондация „Детски книги“.

Състезанието премина в три кръга. В първия участниците четяха познат текст

Снимки Пресцентър на МОН

Юбилейното издание на конкурса събра 56 деца от 27 български училища

Други специални награди

Юбилейна парижка награда

Алекс Кехайов – I клас, БУ „Аз Буки Веди“, Кьолн
Даниел Карачобанов – II клас, БУ „Роголюбие“, Норич

Специална награда на изпълнителния директор на ИАБЧ Райна Манджукова

София Бернардо – I клас, „Ян Библиан“, Мюнстер
Калоян Крумов – II клас, Българско школо „Васил Левски“, Баркинг

Наградите на патрона на Конкурса – посланик Н. Пр. Радка Балабанова-Рулева

Валентина Кожухарова – I клас, „Аз Буки Веди“, Кьолн
Александра Кохчиева – I клас, БНУ „Васил Левски“, Лийдс
Борис Димитров – II клас, НУБЕК „24 май“, Бад Липшпрингс
Елена Старирагев – II клас, „Аз Буки Веди“, Кьолн

Медали от основателя на Конкурса

Стефан Антонов – I клас, БНУ „Св. Борис I Покръстител“, Лондон
Матео Волф – I клас, „Ян Библиан“, Мюнстер
Александър Куцев – II клас, „Ив. Вазов“, Есен
Алек Капралов – II клас, БНУ „Св. Борис I Покръстител“, Лондон

Специална награда на БНР

Калина Бачурова – I клас, БУ „Кирил и Методий“, Париж
Даниел Неделчев – II клас, БНУ „Ран Босилек“, Брюксел

Специална награда на народния представител Елисавета Белобрадова

Кристина Петрова – I клас, БНУ „Ран Босилек“, Брюксел
Мина Мария Йоанна Шустер – II клас, „Ран Босилек“, Брюксел

от читанката, във втория – непознат текст в проза, а най-добре представилите се достигнаха до третия кръг, където показаха уменията си върху непознат текст в мерена реч. Журито оценяваше правилното четене, произношението, интонацията, спазването на пунктуацията и уменията на децата да предават емоцията на текста.

„За първи път в историята на Конкурса присъства действащ министър на образованието и науката. Това е изключително признание за усилията на семействата, учителите и българските училища в чужбина“, сподели пред „Аз-буки“ директорът на училището домакин на надпреварата Камелия Конакчиева-Трибулен. По думите ѝ юбилейното издание е надминало всички очаквания. „Независимо от рекордните горещини в Париж през целия ден виждахме единствено усмивки. С напредването на деня и въпреки високите температури усмивките ставаха все повече“, споделя тя.

Директорът признава, че е имало и деца, които са преживели разочарование, защото не са достигнали до третия кръг или не са спечелили мечтаната корона.

„Радваме се и на тези деца, защото това означава, че са дошли с амбиция да покажат какво могат. Не са равнодушни към четенето и към българските букви“, казва Конакчиева-Трибулен. По думите ѝ именно богатата съпътстваща програма е превърнала конкурса в истински празник.

„Имаше толкова много емоционални моменти – дефилето на бившите царе и царици на буквите, юбилейната торта и предаването на статуетката на следващия домакин. В двора постоянно кипеше живот – творчески работилници, игри, срещи с писатели, появи се и клоун, който увлече всички деца. Така всяко разочарование много бързо се превръщаше в нова емоция“, разказва тя. Специално внимание обръща и на факта, че децата от осем държави през целия ден са общували помежду си единствено на български език.

„Те нямаха друг общ език. Това показва, че конкурсът не просто изпълнява целите си, а ги надхвърля. Той събира деца от различни държави около българските букви и им дава възможност да създават приятелства“, подчертава директорът.

Според нея голям успех е и силната институционална подкрепа, която Конкурсът получава през тази година.

„Получихме признание от всички наши партньори. Освен министър Георги Вълчев с нас през целия ден бяха и народният представител Елисавета Белобрадова – зам.-председател на Комисията за българите извън страната и член на Комисията по образованието и науката в НС, Милена Димитрова – секретар на президента на Република България по култура, образование и връзки с българите зад граница, изпълнителният директор на Агенцията за българите в чужбина Райна Манджукова, членът на Управителния съвет на БНР Димитър Абрашев. Те всички връчиха специални награди. Това е важен знак за всички български училища зад граница“, казва още Конакчиева-Трибулен.

Освен конкурсната програма организаторите бяха подготвили среща с писателката Цвета Брестничка, книжни щандове, творчески работилници, тематични кътове за снимки, театрални представления, музикална програма и занимания за децата. Финалът на празника бе поставен с изпълнение на ансамбъл „Зора“ – Париж, и обща снимка на всички участници.

По традиция беше предадена и щафетата на следващия домакин. Единадесетото издание на „Аз Буки Веди“ ще се проведе на 26 юни 2027 г. в Дортмунд, ФРГ, а чрез жребий бе определено, че през 2028 г. домакин ще бъде Българското неделно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в германския град Регенсбург.

От класната стая до полицейското управление

Любопитство, много въпроси и ценни уроци за безопасността съпътстваха посещението на ученици от ОУ „Проф. Марин Дринов“ в Районното управление в Кюстендил. Инициативата е организирана от Центъра за кариерно развитие към Обединения детски комплекс – Кюстендил, и кариерния консултант Даниела Пейчева.

Малките гости – две паралелки трето-класници и една паралелка второкласници, придружени от своите учители, бяха посрещнати от инспектор Людмила Терзийска от Детската педагогическа стая към РУ – Кюстендил. Тя ги запозна с работата на полицейските служители и тяхната роля в обществото.

По достъпен и интересен начин учениците научиха как полицията помага на хората, как се разкриват престъпления и как се осъществява контролът върху движението

на автомобилисти, велосипедисти и пешеходци. Специално внимание беше отделено на правилата за безопасност и на местата, подходящи за детски игри.

Срещата се превърна в истински диалог.

Деца задаваха въпроси, изразяваха мнения и показваха завидни познания за безопасното поведение. Те споделиха, че знаят колко е важно да не разговарят с непознати и да не приемат нищо от тях, както и че хората,

които нарушават правилата, трябва да носят отговорност за действията си.

Особен интерес предизвика демонстрацията на специализирания полицейски автомобил. Полицейските служители Николай Калъчев и Венци Доганов представиха оборудването му и разясниха в какви случаи автомобилът се движи със светлинна и звукова сигнализация.

Най-вълнуващият момент за много от учениците бе срещата със служебното куче Арес. Неговият водач – полицаи Георги Стоянов, разказа как четириногият му партньор участва в полицейската работа и помага при издирването и залавянето на нарушители.

В края на посещението домакини и гости си благодариха за интересната и полезна среща. Те си пожелаха нови съвместни инициативи и едно спокойно, безопасно и изпълнено с усмивки лято.

Снимка ОДМВР – Кюстендил

Випуск на отличници

Снимка ПМГ – Кюстендил

С впечатляващи образователни резултати, академични отличия и признание за постижения в науката, спорта, изкуството и обществената дейност ПМГ „Проф. Емануил Иванов“ в Кюстендил изпрати своя випуск 2026.

На тържествена церемония в двора на гимназията зрелостниците получиха дипломите си за средно образование и свидетелствата за професионална квалификация. Данните за випуска са показателни за високото качество на обучението в училището – 61 ученици завършват с отличен успех, а 14 от тях са с пълно отличие 6.00. Повече от половината абитуриенти завършват средното си образование с отлични резултати.

Особено впечатляващи са и постиженията на държавните зрелостни изпити. Випускът има 39 отлични оценки от задължителните държавни изпити, сред които пет пълни шестцици по български език и литература, отличен резултат по математика (профилирана подготовка), пълно отличие на изпита за придобиване на професионална квалификация по програмиране и три отлични оценки при защитата на дипломни проекти в специалност „Компютърна графика“.

Церемонията бе открита от директора на гимназията Жасмина Мицова-Средова, която поздрави зрелостниците за техните успехи и им пожела увереност, постоянство и смелост в следващия етап от образователния и професионалния им път.

По традиция гимназията връчи своите академични награди на учениците с най-високи резултати от държавните зрелостни изпити и отличен успех през гимназиалния етап. Тази година отличията получиха Геро Тодоров и Яна Портарска от XII^A клас. И двамата завършват с успех „Отличен 6.00“ и постигат максимален резултат на матурата по български език и литература. Геро Тодоров е с отлична оценка и на изпита по математика, а Яна Портарска – на изпита по английски език.

Специални награди получиха и зрелостници с изяви постижения в различни области на знанието. Сред отличените са Геро Тодоров, Любомира Симеонова, Янислав Боцев, Яна Портарска, Бояна Якимова, Елисия Благоева и Василена Борисова. За принос към училищната общност бяха наградени Виктор Валентинов, Гуидо Галени и Иво Джермански от XII^B клас за своите социални и доброволчески инициативи.

За поредна година беше връчена и стипендията за патриотизъм на името на ген.-майор Константин Жостов, учредена от проф. Иван Гаврилов. Отличията се присъжда на ученици, проявили отношение към българската история, традиции и обществеността. Нейни носители тази година са Геро Тодоров и Гуидо Галени.

Човекът, който учи поколения

Милчо Спиров вдъхновява бъдещите специалисти по земеделие

Снимка ПГСС „Св. Климент Охридски“ – Кюстендил

Пред ученици и учители Спиров разказа за своето детство и за пътя си от бедно селско момче до уважаван педагог

Страницата подготви
Северина ДИМИТРОВА

Вдъхновяваща среща между поколенията показва, че най-ценните уроци невини се преподават в класната стая. Ученици и преподаватели от Професионалната гимназия по селско стопанство „Св. Климент Охридски“ – Кюстендил, гостуваха в къщата музей на Владимир Димитров – Майстора в село Шишковци, където се срещнаха с един от доайените на професионалното земеделско образование – агронома и дългогодишен училищен директор Милчо Спиров.

В разговора участваха ученици, учители по професионална подготовка, социалният работник и директорът на гимназията. Срещата се превърна в своеобразен урок по житейска мъдрост, професионална отдаденост и уважение към труда.

Милчо Спиров е добре познато име в професионалното образование. Той е агроном, учител, дългогодишен директор на училища по селско стопанство в Кочериново и Кюстендил, както и съавтор на учебник по овощарство, използван в селскостопанските училища. Повече от три десетилетия посвещава на развитието на земеделското образование и подготовката на млади специалисти.

Сред атмосферата на дома, в който е живял и творил Владимир Димитров – Майстора, разговорът естествено премина към ценностите, които свързват поколенията – честния труд, постоянството и уважението към професията.

Пред учениците Спиров разказа за своето детство и

пътя си от бедно селско момче до уважаван специалист и педагог. Вместо да се примири с трудностите, той ги превръща в стимул да учи, да се развива и да работи упорито – послание, което намери силен отклик сред младите хора.

Особен акцент в срещата беше уважението към земеделските професии. Спиров напомни, че именно хората, които произвеждат храната, стоят в основата на обществото и заслужават признание за своя труд. Към преподавателите той отправи призив да бъдат единен екип, а към ръководството на училището – да цени хората, защото успехът на всяка образователна институция се гради преди всичко от нейните учители.

Интерес предизвикаха и спомените му за международните професионални обмени, които години наред са давали възможност на ученици и преподаватели да обменят опит и добри практики. Темата се оказа особено актуална, тъй като ПГСС „Св. Климент Охридски“ активно работи за разширяване на международните си партньорства и участието в образователни проекти.

Като знак на уважение към доайените на професионалното земеделско образование, учениците и преподавателите поднесоха домашно приготвена баница и череша от училищната градина – символичен жест към човек, посветил живота си на земеделието и професионалното образование.

Срещата в Шишковци оставя много повече от приятен спомен. Тя показва, че истинските учители продължават да бъдат вдъхновители и след края на професионалния си път, а личният пример остава най-силният урок за младите хора.

Бъдещето започва при тях

Националната професионална гимназия по компютърни технологии и системи в Правец отпразнува 40 години

Петя НИКОЛОВА

Петя Христова е първият зрелостник в историята на Националната професионална гимназия по компютърни технологии и системи (НПГ по КТС) в Правец, който завършва с пълно отличие. А екипът на гимназията я предлага за удостояване с „Национална диплома“ от Министерството на образованието и науката. Отличieto е признание за труда на всички гимназисти, завършили с пълна шестиста средното си образование.

С отличния си успех по общообразователните предмети през годините на обучение, както и с шестистите на държавния зрелостен изпит по български език и литература и на защитата на дипломната си работа Петя носи гордост и радост на целия град Правец. Освен това желанието ѝ е да върви по поетия път.

В разговор с „Аз-буки“ ученицата споделя, че ще бъде много щастлива, ако това се случи. Казва също, че през последните две години е наблягала повече на учебниците, отколкото на извънкласните занимания, а мястото, където наистина е била активна извън ученето, е Основното училище в родното ѝ село Трудовец.

„Бих искала да продължа образованието си в Техническият университет в София. От класа имам съученици, които ще кандидатстват медицина, както и педагогика или други специалности, но аз ще опитам в Техническия“, споделя Петя, която е красива емблема на Гимназията. Не само защото в действителност е хубаво момиче, но и защото точно в годината на нейното дипломиране, училището празнува своята 40-годишнина.

Създадено през 1986 г. като Учебен квалификационен технологичен център (УКТЦ) към Държавното обединение „Микропроцесорни системи“, за да захранва със специалисти произвежданите в Правец 8- и 16-битови персонални компютри, днес Националната професионална гимназия по компютърни технологии и системи не просто е част от образователната ни карта, но и създава амбициозни млади хора.

40 години след първия завършил випуск, УКТЦ е аббревиатура, с която Гимназията в Правец не може да се раздели. Така я наричат бившите възпитаници, така говорят за учебното си заведение и настоящите. Може би защото промененото през 2004 г. име не е променило главните цели на обучителния процес.

НПГ по КТС е звено, финансово и методически подчинено на Техническият университет – София. Гимназията се управлява от научен ръководител, назначаван от Университета, към който са на щат всички преподаватели и служители, назначавани от ректора. По време на 5-годишния курс на обучение учениците се подготвят в атмосфера на изобретателност и академичност, която спомага за по-бързата им професионална адаптация. Преподавателите са професори, доценти и асистенти от факултет „Компютърни системи и управление“ на ТУ – София, и осигуряват солидна база от знания в областта на електрониката и програмирането. В рамките на професионалната подготовка се изучават и дисциплини като микропроцесорна техника, компютърна периферия и мултимедии, компютърни мрежи, компютърна архитектура, компютърна сигурност и други.

При завършването си на XII клас зрелостниците защитават дипломен проект в областта на софтуерното осигуряване и хардуерната поддръжка и получават свидетелство за професионална квалификация III степен по професиите „Системен програмист“ и „Техник на компютърни системи“.

Снимки НПГ по КТС – Правец

Пълният отличник на випуск 2026
Петя Христова

На сцената излиза и бившият възпитаник Свилен Ноев от група „Остава“

Специалният гост роботът Робърт
представя историята на гимназията

Тържеството за 40-годишнината на гимназията се превръща в празник за Правец

Затова съвсем естествено е, че на тържествената вечер, посветена на отбелязването на 40 години от създаването на гимназията, присъства и роботът Робърт. Той е специален гост и със своите технологични изчисления и хумор води публиката през историята и представя водещия на програмата – актьора Атанас Бончев-Наката.

Директорът на училището Николай Сираков поздравява абитуриентите при официалното връчване дипломите и им пожелава успешна реализация в областта на технологиите или в избраната от тях професионална сфера. Общо 130 са завършилите тази година младежи, поемащи по пътя на новите предизвикателства в живота.

На церемонията по отпразнуването на годишнината, която започва от двора на училището, преминава през НЧ „Заря“ и завършва с музикална програма на централния площад в града, присъстват и министърът на иновациите и дигиталната трансформация Иван Василев, зам.-ректорът на Техническият университет проф. Милена Лазарова, кметът на община Правец Румен Гунински и Йордан Томов – вр.и.д. началник на РУО – София-област. Гостите са впечатлени от учениците на НПГ по КТС, но и от поканените артисти, някои от които

също възпитаници на известното в страната УКТЦ. Сред тях са Свилен Ноев от група „Остава“, музикантите Цветомир, Момчил и Валери, гайдарите Генчо и Стивън, а като водещ освен Наката на сцената излиза и репортерът на bTV Стефан Борисов.

Но ако има нещо, което никога не биха пропуснали да споменат, когато говорят за своята история, хората от екипа на НПГ по КТС биха назвали участията на учениците си във форуми, състезания и предизвикателства. Това е един от сигурните начини те да премерят сили с конкуренцията, да създадат приятелства, да придобият нови умения и да засилят желанието си да вървят напред.

Сред последните успехи на възпитаниците на популярното училище е I място на IX национално изложение за младежко техническо творчество в Горна Оряховица през есента на миналата година. Тогава сред 180 участници от средни и професионални технически училища, университети, самостоятелни клубове и индивидуални участници от цялата страна, представящи свои иновации и технологични разработки, гимназистите от Правец демонстрират футбол с дронове, делта робот, конзолна игра, училищен проект на

хексакоптер, симулатори за безпилотни летателни апарати, 3D принтирана ръка с управление чрез ръкавица и екостанция. Всичко това им носи призовото място. Фактът, че редом до тях застават екипите на НПГПТО „М. В. Ломоносов“ – София, ПГСГСТ „Никола Й. Вапцаров“ – Чепеларе, и ПГ „Ген. Владимир Заимов“ – Сопот, е допълнителен стимул и възможност да „сверят часовника си“.

Миналата 2025 г. е успешна за НПГ по КТС и защото се сдобиват с първата в българско училище дрон арена, а също и с лаборатория по безпилотни летателни апарати. В проектирането и изграждането на дрон арената активно се включва тогавашният ученик от XII клас Кристиан Петров, който участва в реализацията на проекта по време на производствената си практика във фирмата дарител „Ники“ ООД. Арена предоставя на учениците уникална възможност да провеждат практически занятия и състезания с безпилотни летателни апарати, както и да развиват умения, свързани с едни от най-бързо развиващите се технологии в света.

Лабораторията по безпилотни летателни апарати е втората придобивка за Гимназията, създадена като дарение от Сдружение „УКТЦ ЗаВинаги“ и предприемача Георги Григоров от Симитли. Заслуга за придобивките със своята находчивост и инициативност има и инж. Венцислав Начев.

Поради добрата си материална база и развитие като водещо училище в областта на новите технологии НПГ по КТС – Правец участва в Международното техническо изложение MachTech & Inter Drone Expo в Inter Expo Center в столицата със собствен щанд, на който показва опита и дейностите си в областта на безпилотните летателни апарати и дроновете.

И това не е всичко. Само дни преди края на настоящата учебна година, излизайки извън рамките на задължителната учебна програма, учениците Йово Михов и Михаил Нинов разработват и внедряват иновативен софтуерен проект в полза на училището – специализирана програма за оптимизация и автоматизация на процесите в счетоводния отдел на гимназията. Софтуерното решение вече се използва ефективно, като значително съкращава времето за обработка на данни и минимизира риска от грешки.

Надеждата е, че възпитаниците на Националната професионална гимназия по компютърни технологии и системи ще продължат да оправдават мотото ѝ: „Бъдещето започва тук!“.

Да съчетава професията на журналист, фоторепортер и редактор с тази на учител, на пръв поглед изглежда необичайно. За Деян Герговски обаче това е напълно естествено продължение на една и съща мисия – да помага на хората да разбират света около себе си.

Преподавателят по български език и литература в СУ „Панайот Волов“ в Шумен е убеден, че образованието и журналистиката споделят една и съща цел – да създават мислещи хора.

Дуляна КОЧЕВА

Иучителят, и журналистът трябва да могат да обясняват сложните неща по разбираем начин. Смисълът и на двете професии е да променяме обществото към по-добро“, казва учителят Деян Герговски пред „Аз-буки“. За него училището не е място, където учениците просто трябва да запаметят информацията от учебника, а среда, в която младите хора трябва да осъзнаят връзките между отделните предмети и да разберат как знанието работи в реалния живот.

„Деца възприемат училището като поредица от стаи. В едната е историята, в следващата – литературата, и сякаш между тях няма нищо общо. А всъщност светът не работи така“, обяснява моят събеседник. Именно затова в часовете си той често прави препратки между различните учебни предмети.

Посочва като пример, че когато учениците учат за Христо Ботев в часа по история и цивилизация, а след това анализират „Майце си“ в часа по български език и литература, те започват да осъзнават, че зад произведението стоят реален човек, реална епоха и реални събития.

„Тогава на учениците им „светва“. Те разбират, че Ботев не е просто име от учебника, а човек със своята история, идеи и емоции“, казва Герговски. Категоричен е, че четенето с разбиране е умение за живот. Точно затова едно от най-ценните умения, които училището трябва да развива, е четенето с разбиране.

„Не механичното възпроизвеждане на информация, а способността човек да анализира, да мисли логически и да стига сам до изводи“, обяснява той. Убеден е, че знанията, които получаваме в училище и извън него, ни трябва, за да разберем живота какъвто е в реалността.

Затова и в часовете си предпочита да задава въпроси, които провокират учениците да мислят, вместо просто да изисква научени наизуст факти.

„Вместо да попитам в коя година е написана „История славянобългарска“, искам от учениците да помислят в кой век би могло да се появи подобна книга. Така сами стигат до отговора чрез логика“, разказва преподавателят. Вярва, че точно този подход изгражда уменията за самостоятелно мислене. А това качество безспорно е много по-важно от механичното запаметяване.

Освен преподавател Деян Герговски е ръководител на кино клуб „Волов“. Там учениците създават късометражни и документални филми, които вече печелят награди от различни фестивали.

Кино клубът съществува официално от три години, макар подобна дейност да е имало и преди това. Идеята е учениците да използват знанията си на практика – от писането на сценарий и изграждането на сюжет до музиката, графичния дизайн и монтажа.

„В училище имаме специалности като „Графичен дизайн“, „Компютърна графика“ и „Софтуер и хардуер“. Те се интегрират прекрасно в създаването на филми“, обяснява Герговски.

В работата си с учениците той не се поставя в ролята на човек, който диктува решенията. „Моята функция е по-скоро контролираща, а не водеща. Искam учениците сами да търсят идеи, сами да стигат до решения и сами да изграждат продукта“, казва той.

Снимка „Аз-буки“

Училището не е поредица от стаи

Искam учениците да се научат да мислят, казва Деян Герговски, преподавател по български език и литература в СУ „Панайот Волов“ в Шумен

Учениците създават предимно филми с историческа тематика, но представени през лични истории и емоции, а не като сухо изброяване на факти.

„Не искаме просто да съберем информация и да я представим енциклопедично. Искamе да разкажем история, която да бъде съпреживяна от учениците“, подчертава преподавателят.

Един от последните отличени филми на клуба е „Духовно царство“. Той е посветен на Черноризец Храбър и силата на словото. В него учениците стигат до извода, че постигнатото с думите остава много по-дълго от постигнатото със сила.

„Мечът се чути. Словото остава“, казва Герговски. Моят събеседник е на мнение, че изкуството е най-добрият начин различните учебни предмети да се свържат в едно цяло. „Когато правиш филм, театър или музикален клип, използваш знания от литературата, историята, технологиите, дизайна, музиката. Тогава учениците разбират защо им е нужно всичко това“, смята той.

В училището има и студио за звукозапис и монтаж, което се използва както за кино-, така и за музикалните проекти на учениците. Някои от тях вече създават собствени песни и видеоклипове.

Герговски е убеден, че подобни проек-

ти подготвят младите хора не само творчески, но и професионално. Част от учениците от специалността „Графичен дизайн“ започват работа още след завършването си. Най-често намират професионалната си реализация в рекламни агенции или творчески студия.

„Деца виждат, че знанията им имат реално приложение. Те създават продукт и осъзнават, че могат да бъдат полезни и успешни“, казва той.

Освен с младежите от кино клуба Деян Герговски работи активно и с подкаста „Шумни младежи“, в който ученици от Шумен създават собствени епизоди по важни за тях теми. Той е ментор на проекта и обучава младите хора как да правят интервюта, как да структурират разговор и как да търсят същинските отговори зад думите.

„Опитах се да им покажа как се задават въпроси и как да стигнат до отговора, който човек понякога се опитва да скрие“, разказва той с усмивка.

Темите, които учениците избират, са свързани с техния живот и всекидневие. Сред тях са забраната на телефоните в училище, униформите, велосипедната инфраструктура в Шумен.

Първият им епизод е посветен именно на ограниченията, които младите хора често приемат трудно.

„Интересното беше, че накрая учениците сами стигнаха до извода, че може би има логика и в другата гледна точка. А това за човек на 15 – 16 години е огромна крачка“, казва Герговски.

Друг подкаст разглежда проблема с липсата на достатъчно условия за каране на велосипеди в Шумен. Учениците разговарят със състезатели и представители на велоклубове, търсят решения и формулират конкретни предложения.

„Най-ценното е, че младите хора не само посочват проблема, а започват да мислят как той може да бъде решен“, подчертава преподавателят.

В края на разговора ни Герговски формулира най-важния урок, който иска да остави на учениците си: „Искam да се научат да мислят“.

Според него всяка задача има решение, стига човек да си даде време да помисли и да потърси логиката.

„Много често грешим, защото бързаме. А когато човек спре и помисли, почти винаги намира пътя“, убеден е преподавателят.

И може би именно това прави работата му толкова различна. Той не просто преподава уроци, а помага на младите хора да разберат себе си, света наоколо и пределите на собствените си възможности.

Търсачи на технологични таланти

Как една школа по роботика вече променя съдби в четири града на страната

Катерина КОВАЧЕВА

За година и половина над 250 деца имаха възможността да научат как да задвижват различни видове роботи, да задават смели въпроси и да разгърнат въображението си без граници благодарение на изцяло свободния достъп до курсове по роботика в четири града в страната – Бургас, Карнобат, Пловдив и Русе. Организатор на курсовете е школа „Търсачите“, част от „Голямата Оранжева Фондация“.

В желанието си да стигне до мотивираните и любопитни деца в цяла България, Фондацията създава школа „Търсачите“, в която деца между 5 и 12 години могат да кандидатстват за стипендия и да преминат цялостен курс по роботика, изцяло финансиран от Фондацията. А кандидатите на децата се оценяват единствено по тяхното желание и любознателност.

Освен че децата имат напълно свободен достъп да управляват няколко вида роботи, те изследват тайните на Земята, Космоса, научават много любопитни факти за Слънчевата система, черните дупки и още космически явления и превръщат сложните науки, като физика, математика и астрономия в увлекателна игра.

Но защо роботика? Защо Фондацията избира да се фокусира точно в тази сфера? „Отговорът се крие в това, че курсовете по роботика на „Търсачите“ не развиват само техническите умения, а променят изцяло начина на възприятие и мислене на децата“, споделя Димо Димов – учител в бургаската школа „Търсачите“. Той допълва, че детето, което се учи да програмира, всъщност едновременно с това развива сложен проблем на малки стъпки, мисли пространствено, работи в екип, общува, поема инициатива и не се предава пред трудностите – умения, които остават за цял живот.

А какво мотивира Димо да преподава роботика в Школата? „Децата са нашето бъдеще и трябва изключително много да се инвестира в тях. Освен това те често ни провокират да разчупим гледната си точка и начина си на мислене – например, когато се налага да им обясня сложни концепции възможно най-просто“, разказва още той.

Снимки „Голямата Оранжева Фондация“

По време на заниманията децата се запознават по забавен начин с алгоритмите и правят първи стъпки в програмирането

По думите му може да звучи странно как ще вилнат креативност и роботика в едно изречение, но една и съща задача, решена по много варианти, не е възможна без креативността на децата.

„Да инвестирам време да разгърна тези качества у тях – това ми носи удовлетворение. Особено ако въпросното дете е станало златен медалист, прославило е България в елитна дисциплина и ти си бил малък механизъм

в този успех. Това ме кара да се чувствам уникално горд, че съм бил полезен на някого и има смисъл в това, което правя“, допълва преподавателят.

В курсовете на „Търсачите“ децата правят първите си стъпки в програмирането напълно неусетно – чрез игра, въображение и вълнуващи експерименти с робота Kibo и любимите им LEGO тухлички.

Не е необходима предварителна подготовка. Малчуганите се научават как да създават собствени алгоритми, с които управляват робота, който минава през интересни мисии, изследва тайните на Земята и Космоса, а чрез тях – и основите на физиката.

В следващия етап, използвайки интуитивен визуален език за програмиране, децата лесно и забавно усвояват ключови технологични концепции (алгоритми, цикли и сложни условия), докато учат роботите си да вземат самостоятелни решения чрез сензори – например да спрат пред препятствие и сами да преценят накъде да продължат. Учениците от 9 до 12 г. конструират 12 различни вида LEGO роботи и използват сензори за разстояние, цвят и допир, за да изпълняват тематични задачи върху специални игрални полета – от събиране на ресурси на Земята до търсене на живот на Марс.

Родителите остават изумени как децата им с лекота програмират различни функции в роботите.

Благодарност и признание за възможността – това е обратната връзка, която „Търсачите“ получават от стотици родители в цялата страна, както и редица запитвания за още нови локации.

Затова от „Голямата Оранжева Фондация“ работят в посока разширяване дейността си в страната – 30 града, в които децата да имат достъп до обученията.

Мисията на Фондацията е да даде на колкото е възможно повече деца в България, независимо откъде идват, в кой град живеят – средата, в която могат да открият, че са способни на повече, отколкото са си представяли. Че любопитството им има стойност. Роботиката е инструментът, с който „Търсачите“ искат да удовлетворят желанието на децата да учат нови технологии, да търсят и намират – решения, отговори, знания, умения.

С постоянство и работа в екип – към успеха

Борислава БОРИСОВА

Възпитаниците на видинската професионална гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ спечелиха най-много призови места в Националното състезание „Роботика за България“. В съревнованието, което се организира с подкрепата на „SAP България“, участваха 33 отбора от страната, сред които пет от видинската гимназия. В трите категории с участието на три от отборите на видинската гимназия те категорично заслужиха първото място. Второ място грабнаха и другите два отбора по роботика от училището, сподели ръководителят на клуба по роботика Десислава Цокова.

„Петте отбора се състезаваха в три дивизии. В две от тях имашме по два отбора. Първият от огромните ни успехи е на финалите, където от всичките 33 отбора, независимо от коя дивизия са, нашите ученици участваха за призово място кой робот е най-добър и изпълнява най-добре всички поставени задачи. На финала останаха четири отбора да се състезават за първо, второ, трето и четвърто място – четирите отбора бяха от нашето училище. След което, естествено, това доведе и до успехите ни в крайното класиране“, обяснява с гордост Цокова.

Златаровци доказаха, че талантът, трудът, постоянството и работата в екип винаги водят до успех. Талантливите ученици спечелиха всички купи и се превърнаха в безспорните лидери на състезанието.

Те завоюваха първото място и купата в

Снимка ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“

Отборите по роботика на видинските златаровци спечелиха най-много призови места в националното състезание

дивизиите EV3 Premier, EV3 A и Spike A. Вторите места учениците грабнаха и в дивизиите EV3 Premier и Spike A. Отборът на гимназията се окичи с отличия и грамоти в две направления.

Специална гордост за гимназията е нововъведената награда „Моника Ковачка-Димитрова“ за развитие на следващото поколение в роботиката, която заслужено бе присъдена на видинския ментор Десислава Цокова. Това признание е доказателство за нейната отдаденост, вдъхновение и безрезервна подкрепа към младите таланти.

„Зад победите на учениците не стоят просто

купи и медали. Те са резултат от безброй часове подготовка, решени задачи, преодолен трудност, упоритост и желание да бъдеш по-добър всеки ден. Затова и похвалите и поздравленията са напълно заслужени за златаровци, които са златните деца на гимназията и на Видин“, каза отличеният ментор.

Видинските шампиони от ПГ „Проф. Асен Златаров“ са отборите Robo Pro (Александър Асенов, Павел Гьоров, Николай Николов, Борислав Петров), Cyber Samurais (Симона Спасова, Калоян Неделков, Александър Найденов, Владимир Вълчинов, Денис Александров), Gear Heads (Андреа Асенова,

Симона Стоянова, Благовест Иванов, Кристиан Георгиев, Виктор Живков), Iron Fight (Мирослав Пламенов, Виктор Димитров, Слави Славчев) и Robo Xtreme (Илия Милчев, Кристиан Борисов, Никола Евгениев, Калоян Нивелинов).

Видинските таланти и техните отбори в областта на роботиката се ръководят от Десислава Цокова, Боряна Борисова, както и от бивши състезатели на отборите, които продължават да предават знанията и опита си на следващото поколение – Ивайло Георгиев, Денис Такев, Митко Митков, Никола Тошев и Михаил Милчев.

Три родни висши училища в престижна класация

Софийският университет запазва позициите си в Impact Rankings 2026

Три родни висши училища присъстват тази година в публикуваната в края на юни осма класация Impact Rankings 2026 на Times Higher Education. Това са

Софийският университет „Св. Климент Охридски“, Техническият университет в София и Тракийският университет в Стара Загора.

Софийският университет за седма поредна година попада в групата 401 – 600 място, съобщават от най-старото ни висше училище. Другите два български представителя са класирани в групата 1001 – 1500 място.

В класацията за 2025 г. попаднаха Софийският университет (401 – 600), ТУ – София (1501+), и Икономическият университет във Варна (1501+). Година по-рано България бе представена от четири родни висши училища – Софийският университет (401 – 600), МУ – София (801 – 1000), Тракийският университет (1001 – 1500) и Икономическият университет във Варна (1501+).

Тази година в класацията са оценени 1646 университетата от 116 страни и територии в 17 индивидуални таблици за Целите за устойчиво развитие на ООН и една обща класация. Тя е единствената глобална класация, измерваща начина, по който институциите в световен мащаб напредват в съответствие с тези цели. Рейтингът за въздействие върху устойчивостта оценява постиженията на университетите в изпълнение на 17-те глобални цели на ООН за устойчиво развитие.

Класираните университети се отличават с изграждането на международни партньорства, които подкрепят устойчивото развитие. Чрез съвместни изследвания, споделени знания и мобилизиране на ресурси те улесняват глобалните мрежи, които подобряват технологичните възможности, финансовата подкрепа и съгласуването на политиките за устойчиво развитие.

Снимка БТА

Софийският университет е в групата 101 – 200 място относно целта „Равенство между половете“

Методологията на класацията използва внимателно проверени индикатори, които предоставят изчерпателно и балансирано сравнение на четири обширни области – научни изследвания, управление на ресурси, обхват и преподаване.

Софийският университет е класиран в 12 от общо 17 цели, като запазва позициите си. Той попада в групата 101 – 200 място в „Равенство между половете“, 201 – 300 в „Подводен живот – опазване на водните ресурси“, 301 – 400 в „Партньорство за устойчиво развитие“, „Достъпна и чиста енергия“, „Климатични промени“, „Живот на земята – опазване на биоразнообразието“ и „Устойчиви градове и общности“, 401 – 600 в „Достоен труд и икономически растеж“, „Индустрия, иновации и инфраструктура“, „Правосъдие и институции“

и „Качествено образование“, и 601 – 800 в „Здравословен живот и стимулиране на благосъстоянието“.

В тазгодишната класация на първо място е класиран Университетът на Манчестър (Великобритания). Втори се нарежда Университетът „Грифит“ (Австралия), а трети е досегашният четирикратен водач Western Sydney University (Австралия). В топ 10 попадат още Queen's University (Канада), Universiti Sains (Малайзия), Hanyang University (Южна Корея), Hokkaido University (Япония), Universiti Kebangsaan (Малайзия), Institut Agro (Франция), National Taiwan University (Тайван) и University of Alberta (Канада).

В анализа към класацията се отбелязва, че тъй като Целите за устойчиво развитие на ООН се превръщат в приоритет за

страните с по-ниски доходи, държави като Малайзия, Филипините и Индия намаляват разликата с по-богатите конкуренти, макар доминацията на техните висши училища да продължава. Например страните с високи доходи заемат 34 от първите 50 места, но това е спад спрямо 39 през миналата година. Средният резултат за страните с високи доходи е 72,4, което бележи намаление с две точки спрямо предходната година. В същото време, 16-те страни с ниски доходи увеличават средния си резултат от 45,5 на 49,5 т.

Продължава и възходът в представянето на университети от Азия – за първи път те съставляват мнозинството (28) от първите 50 институции в класацията при 22 година по-рано и 12 през 2024 г. Представителите на Европа в тази група са 7 (спад от 9), на Северна Америка – 6 (спад от 8), на Океания – 8 (спад от 11), на Африка – 1 (непроменен). Най-добрата латиноамериканска институция – мексиканската Tecnológico de Monterrey, е в група 101 – 200.

Налице е и ръст в представянето от Централна Азия, като Държавният университет в Баку пробива в топ 200.

През 2026 г. Филипините имат най-много университети в класацията за 2026 г. – 160. Нови страни в рейтинга тази година са Мали, Никарагуа, Нигер и Таджикистан.

„Изглежда, по-скоро сме свидетели на разпръскване на капацитет, отколкото на фундаментална промяна в лидерството. Системите с високи доходи все още доминират, но относителното им предимство се стеснява, тъй като другите навакват“, коментира проф. Футао Хуанг от Изследователския институт за висше образование към Университета в Хиошима.

По думите му държави като Малайзия показват как целенасоченото финансиране, стратегиите за интернационализация и управлението, основано на изпълнение, могат да се превърнат в измеримо въздействие върху Целите за устойчиво развитие. **АЗБУКИ**

Отбор на ТУ – София, с бронз от надпревара за икономични автомобили

Отборът на Техническият университет – София, печели бронзово отличие, а екипите на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и на Професионалната гимназия по селско стопанство и туризъм „Н. Й. Вапцаров“ – Чепеларе, се класират на пето място в своите категории във финала на тазгодишното издание на „Шел Екомаратон“, проведен в Полша, съобщават от компанията, спонсор на надпреварата, цитирани от БТА. В състезанието се включват 130 отбора от цяла Европа, които представят проектираните и конструирани от тях автомобили, създадени да изминат максимално разстояние с минимално количество енергия.

Отборът TUS Team от ТУ – София, достига до призовото място в категория „Градски тип“ с водородна горивна клетка. А екипите BLUE-EV от ПГСГСТ „Н. Й. Вапцаров“ – Чепеларе, и ElectRU от Русенския университет завоюват петите места съответно в категориите „Прототип“ с електрическа батерия и „Градски тип“ с електрическа батерия.

Тази година България е представена в състезанието на пистата „Силезия ринг“ от рекордните 8 отбора, като всички записват силно представяне в своите категории. Така BLUE-G от ПГСГСТ „Н. Й. Вапцаров“ – Чепеларе, завършват осми, AVTOMOBILIST от Русенския университет се класира 13-и, Flashteam от Професионалната техническа гимназия „Никола Василиади“ в Габрово завършва 21-ви, Spirit of the Valley от

Снимка „Шел България“

Участниците в отбора TUS Team от Техническият университет – София, завоювал бронзов медал

Професионалната гимназия по транспорт и транспортен мениджмънт в Казанлък – 22-ри, а Mehano Racing Team от Професионалната гимназия по механоелектротехника и електроника в Бургас заема 24-та позиция.

Българските отбори се състезават в категориите „Градски тип“ и „Прототип“ с автомобили, задвижвани с електрическа батерия

и водородна горивна клетка. Участниците демонстрират решения, които все по-често намират място и в автомобилната индустрия – ултралеки конструкции, интелигентни системи за управление, телеметрия в реално време, оптимизация чрез изкуствен интелект и водородни технологии.

Например русенският отбор ElectRU

почти удвоява постижението си спрямо миналогодишното издание на състезанието, а дебютантите BLUE-G и Flashteam още при първото си участие успяха да се нареждат преди редица по-опитни европейски отбори, потвърждавайки високото ниво на подготовка на българските ученици и студенти. **АЗБУКИ**

Проф. д.б.н. Светла Данова е молекуларен биолог и ръководител на Лабораторията по млечнокисели бактерии и пробиотици в Института по микробиология „Стефан Ангелов“ – БАН. Има над 30 години изследователска дейност. Кариерата ѝ е в сферата на модерните микробиологични проучвания на биотехнологични и медицински значими микроорганизми. Ръководител е на 7 изследователски проекта и участник в 23 национални и международни проекта, свързани с безопасност на храните и контрол над патогените, биоразнообразие на микробиотата на традиционни млечни продукти, микробиом и пробиотици.

Автор е на над 130 научни публикации в международни издания. Носител е на Награда „Питагор“ за проби в науката (2021 г.).

На проведеня наскоро форум „Наука за бизнес“ проф. Светла Данова представи резултатите от проект за създаване на биотична добавка на основата на продукти с висока остатъчна стойност от био- и агропроизводства.

Зина СОКОЛОВА

Снимка: Личен архив

Микотоксините – тихият убиец

Около 22% от световната продукция на храни се губи поради замърсяване с плесени

да отгледаме активни щамове, да отделим техните активни метаболити и поотделно или събрани заедно, да получим нова форма“, подчертава проф. Данова.

Тази нова форма са т.нар. биотици, които надграждат съществуващите пробиотици, като средство за коригиране микроекولوجичните нарушения на микробиома. Разделят ги на постбиотици или метабиотици. А полученият от учените постбиотик е оценен като биопродукт с висока биологична активност. Той има много висока биологична стойност и е произведен в зелена, икономически изгодна хранителна среда. Така се оползотворяват отпадни продукти, които в противен случай ще замърсяват водите. Те се преработват, минавайки през ферментация, което намалява себестойността на процеса.

„Учените от двата екипа постигат нова и по-богата продукция на активни вещества от избраните български щамове, която не е така скъпа. Тези биотични вещества под формата на хранителна добавка са всъщност крайният продукт на нашия проект. Оттам насетне се стремим да оценим къде тази добавка би била полезна, за да поднесем на бизнеса решение къде да вложи този продукт и как той да достигне до потребителите“, казва проф. Данова.

Много полезни са и серията от фундаментални научни изследвания. Микробиолозите оценяват дали продуцираните биотици могат да бъдат добри биоконсерванти – т.е. да предпазват продуктите от развитието на плесени, развалящи храните, и на патогенни микроби.

„Плесените са голям проблем“, подчертава проф. Данова. Около 22% от световната годишна продукция на храни се губи поради за-

мърсяване с плесени. Но най-големият проблем са плесените, които отделят микотоксини, наричани „тихият убиец“. Те са токсични за черния дроб. Проблемът започва от фуражи, заразени с гъбички, и с млякото продуцираните микотоксини може да достигнат до потребителите – специално афлатоксините. Термичната обработка в случая няма ефект. Само третирането на храната с ултравиолетови лъчи разрушава микотоксините. Затова и целта е да се спре потенциалът на развитие на плесенните гъби, за да се опазят хранителната верига и консуматорите.

Как може да се избегне опасността да изядем продукт с микотоксини?

Има разрешени биокопсерванти – калиев сорбат, калиев глюконат и др., които се влагат например в млечни продукти в строго определени концентрации. Те се прилагат за консервиране на готовия продукт и недопускане растежа на плесени. А когато се използват биокопсерванти с фунгициден ефект, храната е естествено защитена, без да се налага да се повишава дозата консерванти. И разработките на двете лаборатории в БАН са в отговор на търсенето на естествено защитени, безопасни храни.

„Нашата идея е да помогнем да се намали тежестта на химическите консерванти. Това става с комплексни научни опити за оценка на потенциал и възможности за прилагане. Проблем, разработван от 2014 г. в Института. В лабораторна скала доказваме антифунгициден ефект до почти 97% инхибиране растежа на тестов щам от плесени, включително продуценти на афлатоксини. Правилни сме опити с *Botrytis cinerea*, която може да заразява храни и е сериозен проблем, а

също и при токсигени, продуциращи микотоксини“, обяснява проф. Данова.

По-големият обем от настоящите научни изследвания е посветен на това да се оцени доколко полезен е новият продукт, освен че е биопротектор. Учените се питат какво се случва в организма, ако новият продукт е вложен като биопротектор във функционална напитка или в протеиново барче. Какви ще бъдат ползите за потребителите и дали това наистина е функционална добавка. С помощта на модерни подходи е доказано получаването на продукт с висока антиоксидантна активност – помощник в борбата с негативните последици за клетките от стреса. В резултат в тях се формират оксидативни радикали, които са сред основните фактори на разболяване и на стареене още на клетъчно ниво. Затова и разработките в търсене на висока радикалулаваща активност на определени природни компоненти са сериозен акцент в дейността на различни лаборатории на Института по микробиология и са дългогодишна програма на Департамента по микология.

Търсят се природни средства за ограничаване последиците от оксидативния стрес, който се получава в резултат на химическо замърсяване, неправилна диета, дисбиотични проблеми в гастроинтестиналния тракт.

Учените от Института по микробиология доказват благодарение на съвместната работа с колеги от друг институт, които правят модерен електропарамагнитен резонанс на техния биотичен продукт, способност да се улавят отделни йони на тежки метали и да промотира такава радикалулаваща активност, която намалява негативните последици на оксидативния стрес. Така учените успяват да съчетаят високо ниво на радикалулаваща активност и антифунгицидно действие в нов вид биотична добавка.

Разбира се, би било полезно, ако ефектът се докаже и инвиво, но към момента това няма как да стане, тъй като клиничните изпитвания са скъпи, а и хранителните добавки не го изискват. На този етап учените използват доказана моделна система на дебело черво. Успешният дизайн и усилията на колектива със специалисти по клетъчно култивиране и по генетични анализи позволяват да се оценят ефектите от третиране на тази моделна клетъчна линия, и да се докаже има ли полза, има ли вреда, или няма никакъв ефект. А много малко пробиотици на пазара имат подобни научно доказани ефекти.

„Ще дам много конкретен пример. Ако нашият продукт активира тумор супресорните гени, това означава, че може да има ефект като превенция на потенциалния риск от рак на дебелото черво, който е бързо растящ и втори по честота на случаите в Европа. Това дълго време се дискутира, защото има научни публикации, че пробиотиците с техните активни метаболити и инвиво могат да супресират развитието на онкологични процеси в ранните етапи. И това е доказано генетично“, казва проф. Данова.

Биотиците са част от пробиотиците, но вече нова генерация. В качеството на първа генерация средства пробиотиците успешно коригират дисбиотичните нарушения в нашия стомашно-чревен тракт.

„Създадохме нашия постбиотик от два активни и оригинални български щамове, изолирани от традиционни млечни продукти. Интегрирахме го в друг отпадъчен продукт – плодова пулпа, и получихме нов функционален продукт, който именно е изследван, за да видим какво прави той в нашето дебело черво и кои гени ще активизира. Дали това ще промотира нашето здраве, или ще го потисне. Съчетали сме полезните качества на плодвата пулпа и сме получили продукт с почти стопроцентова антиоксидантна активност, и то десетократно разреден“, уточнява проф. Данова.

Сега учените очакват резултати от транскриптомен генетичен анализ на създадения от тях модел. Публикувани са само първите данни относно активността на единия от вложените щамове.

„Депозирали сме ги в нашата българска банка за микробни и клетъчни култури. Имаме депозирана заявка за полезен модел, очакваме оценката на Патентното ведомство. Отчитаме проекта с ниво на технологична готовност ТР17 и сме щастливи, че българските полезни млечнокисели бактерии кандидатстват за по-нататъшно приложение на пазара на функционални продукти за здраве“, отбелязва още проф. Данова.

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика национален конкурс за есе, който от 2025 г. носи името на проф. Никола Балабанов, за ученици и студенти на тема „Физиката за мен е...“. Над 200 участници от 45 средни училища и 21 студенти от 4 висши училища в три възрастови групи (VI–VIII клас, IX–XII клас и студенти) от 42 града показва задълбочени познания по физика. Поради големия брой есета, които заслужаваха да бъдат отличени, журито реши за I, II, III място и за поощрения да бъдат класирани по няколко есета. Дадени бяха 5 поощрения и 1 специална награда за VI–VIII кл.; 6 специални награди за IX–XII кл., както и 2 специални отличия – за отборно представяне на СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен, с научни ръководители Пенка Василева и Анета Стоянова и на СУЕЕ „Св. Константин-Кирил Философ“ – Русе, с научен ръководител Румяна Георгиева.

Мегиен партньор на форума е Национално издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби.

„Физиката през моите очи“ от Сияна Люцканова – VII кл., СУ „Гео Милев“, Раднево – второ място от Националния фотоконкурс за ученици и студенти на тема „Физика в един кадър“, проведен в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика

Тя е музика, математика, изобразително изкуство...*

Лина Джеймс Бринтнол – VIII кл., III място
СУ „Цанко Церковски“ – Полски Тръмбеш
Научен ръководител – Ива Иванова

Физиката е просто една природна наука. Физиката е и най-ужасният предмет в училище, източникът на мъките на учениците. Да, физиката може да се възприема като набор от числа и закони, но в действителност тя игриво наднича и ни се усмива от всяка област на човешкото познание.

Физиката за мен е изобразително изкуство. Природните явления, които познаваме, създават една ярка и прекрасна картина. Когато погледнем навън и слънцето е изгряло след дъжд, ние естествено виждаме пъстра дъга – едно от физичните явления, заради които виждам изкуството във физиката.

Физиката за мен е музика. Тя обяснява наличието на звукови вълни, причинени от вибрации. В Космоса почти всички звуци се заглушават, преди да сме ги чули, но всяко небесно тяло всъщност има собствена мелодия. Планетите произвеждат плазмени вълни, които могат да се преръчат в звукови вълни.

Физиката за мен е математика. В основата на всички природни науки стои математиката със своята точност и порядък. Физиката е наука с много закономерности, отношения, изчисления и най-вече – прецизност.

Физиката за мен е език. Всяко явление има обяснение, което трябва да опишем с думи. Всяко понятие е произлязло от някой древен език и се използва с определено значение. С тази наука описваме света и неговите особености.

Физиката за мен е химия. Тези две науки изследват атомите и молекулите, от които са създадени всички живи същества и предмети във Вселената.

Физиката за мен е биология. Биоло-

гията е науката, която изследва света на живите същества – от най-малките организми до човека. Един от най-важните процеси в човешкото тяло е кръвообращението, чрез което се пренасят веществата, нужни за функционирането на нашия организъм.

Физиката за мен е география. Сега, в осми клас, изучаваме движенията на водата. Явленията, които познаваме още от начален курс, са приливите и отливите. Тези две постъпателни движения се дължат на гравитационното въздействие на Луната.

Физиката за мен е история. През историята на човечеството физиката е била в основата на различни изобретения и открития, едно от които е разработването на ядрените оръжия. През годините 1943–1945, по време на Втората световна война, физикът Опенхаймер създава първата атомна бомба в света.

Физиката за мен е литература. В края на VII клас се изучават светлината и нейните характерни особености, една от които е нейното пречупване. Светлината се пречупва при преминаване на границата на две среди с различна оптична плътност. По същия начин романите, поезията, разказите се пречупват през възбуждането на читателите.

Физиката за мен е философия. В книгата си „Вселената накратко“ Стивън Хокинг описва концепции като квантова механика, Обща теория на относителността, 11-измерна супергравитация, черни дупки и други физични явления.

Физиката за мен е светът. Може би изглежда страшна и трудна наука, но тя ни помага да мислим, да наблюдаваме и да създаваме.

Когът на истината в свят от илюзии*

Мартин Василев – VIII кл., II място
ПТГ „Д-р Никола Василиади“ – Габрово
Научен ръководител – д-р Христина Денева

Попитайте мои връстници какво мислят за физиката. Повечето вероятно ще ви отговорят с досада, че тя е поредният труден предмет, пълен със сложни и неразбираеми формули. За мнозина тя е само суха теория, която няма нищо общо с реалния живот. За мен, като ученик в техническа гимназия, физиката е нещо много по-дълбоко. Тя е инструментът, с който можем да разберем как работи всяка машина и как се движи светът около нас. Тя е единственият начин да се научим да мислим критично и логично.

В началото на учебната година започнахме с темата за неравномерно движение. Често не се замисляме, че в реалния живот почти няма идеално праволинейно и равномерно движение. Когато пътувам от Габрово до училище, се сблъсквам със понятията средна и моментна скорост. Автобусът спира, тръгва, ускорява и забавя. В един момент скоростомерът показва 0 км/ч., в друг – 50 км/ч. Това е моментната скорост. За да планирам времето си, ми трябва средната скорост. Научих, че не е важно просто да си бърз за момент, а да имаш правилната скорост, за да завършиш успешно цялата задача, която си си поставил.

Следващата важна стъпка е равномерно-ускорителното движение. Когато една машина или автомобил започне да се движи, тя набира скорост с определено ускорение (a). Във физиката ускорението е промяната на скоростта за единица време. В техниката това е ключово – от него зависят мощността на двигателите и безопасността на спирачните системи.

За мен това е урок по постоянство: успехът не е скок, а постепенно и постоянно натрупване на скорост.

Един от най-интересните моменти в учебника е темата за свободното падане. По дефиниция това е движение на тяло под действие само на гравитационната сила при липса на съпротивление. В реалността обаче върху движението винаги влияят фактори като формата на тялото и средата. Тук се сблъскват две велики теории:

1) В продължение на две хилядолетия хората са вярвали на Аристотел, че по-тежките тела падат по-бързо. Изглеждаше логично, защото всеки вижда как листът хартия се „бави“ спрямо камъка. Но Галилео Галилей доказва, че това е заблуда. Той използва опити с две сфери на наклонена равнина, за да изчисли точно времето на падане, и доказва, че без въздух всички тела падат едновременно с ускорение $g \approx 9,81 \text{ m/s}^2$. Интересното е, че по негово време е нямало машини за вакуум (те се появяват едва около 1650 г.), но той се е доверил на експеримента и логиката. Това ме научи на един от най-важните житейски уроци: ако една лъжа се повтаря от всички в продължение на векове, това не я прави истина. Физиката изисква кураж да провериш фактите сам. Често ние, хората, сме като този лист хартия, който се бави при падането.

2) Силите на съпротивление и триене са като чуждите очаквания и грешните нагласи. Те са нашето лично „въздушно съпротивление“, което се опитва да ни спре.

Светът е изграден върху ред и хармония*

Владислав Моллов – VII кл., III място
ППМГ „Васил Левски“ – Смолян
Научен ръководител – Милка Хаджиева

Физиката за мен е нещо много повече от предмет в училище. Тя не е само учебник, формули и задачи за домашна работа. За мен физиката е наука, която ми помага да разбера света около себе си и да открия смисъла зад явленията, които всеки ден наблюдавам. Още от малък съм се чудил защо небето е синьо, как летят самолетите, защо чувстваме ехото в планината и защо топката винаги пада на земята колкото и силно да я хвърлим нагоре. Когато започнах да изучавам физика, осъзнах, че зад всички тези въпроси стоят ясни закони и логични обяснения. Това ме накара да гледам на света по различен начин – с повече любопитство и желание да науча още.

Физиката е част от ежедневието ми дори когато не се замислям за това. Най-ясно я виждам, когато играя с моето куче Роки. Всеки път, когато хвърля топката, аз прилагам сила. В зависимост от това колко силно я хвърлям, тя изминава различно разстояние. След като полети напред, започва постепенно да губи скорост и пада на земята поради земното притегляне. Ако хвърля топката под различен ъгъл, тя се движи по различна траектория.

Карането на колело също ми показва физиката в действие. Натискам педалите и усещам как силата, която прилагам, ускорява велосипеда. Спирам и триенето между гумите и пътя ме държи в седалката. По този начин разбирам как силите работят заедно, за да мога да се движа безопасно и бързо.

Интересно ми е да наблюдавам и рибките в аквариума у дома. Те се движат

плавно и сякаш без усилие. Разбрах, че водата им оказва подемна сила, която им помага да не потъват. Ако тази сила беше по-слаба, те цяха да паднат на дъното. Когато сменям водата, внимавам тя да не е нито прекалено студена, нито прекалено топла, защото температурата влияе на живите организми. Светлината също е важна за тяхното развитие. Това ме кара да осъзная, че физиката е тясно свързана с живота и природата.

Моята мечта е да стана ветеринарен лекар. Аз обичам животните и искам да им помагам, когато са болни или ранени. Но знам, че за да бъда добър специалист, трябва да имам знания. Физиката играе важна роля в медицината – рентгеновите снимки, ултразвукът и различните апарати работят благодарение на физични закони. Когато наблюдавам костите на животните, мога да си обясня как силите се разпределят върху тях, а движението на сърцето и дишането са примери за прилагане на налягане и пренос на енергия. Това показва, че знанията, които придобивам сега, ще ми бъдат полезни и един ден ще ми помогнат да спасявам животни.

Физиката ми помага да разбирам и обикновените неща в ежедневието си. Когато включа лампата, се замислям как електричеството достига до дома ми. Когато зареждам телефона си, батерията съхранява електрическа енергия. Когато чувам музика, знам, че звукът представлява трептене на въздуха. Дори дъгата след дъжд може да се обясни с разлагането на светлината.

* Заглавията са на редакцията. Есета се публикуват със съкращения.

Ученици от
29. СУ „Кузман
Шапкарев“
в София се учат
на занаят
в редакцията
на „Аз-буки“

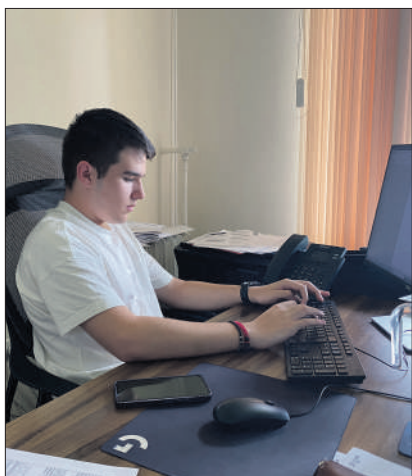

Репортери за ден

Мартин МАРИНОВ

Учениците от клуб „Млад журналист“ на 29. СУ „Кузман Шапкарев“ посетиха редакцията на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“. Те имаха възможност да се запознаят с колегите си от едноименния вестник, като част от практиката си по професията.

Учениците от клуба се разделиха на два отбора. Единият проведе интервю с директора на Издателството Емил Спахийски, който им разказа за предизвикателствата на професията. Другият отбор дискутира „тънкостите на занаята“, ползите, вредите и етичните норми

при използването на изкуствен интелект. Всеки от младите журналисти влезе в роля и имаше конкретна задача. Те се научиха как се създава новинарски текст, какъв е процесът от написването му до публикуването – корекция, редакция и предпечат.

Така учениците научиха повече за различните длъжности при създаването на новинарски материали. Заедно създадоха и настоящия текст, който четете. Десетокласниците обсъдиха с журналиста Венцислав Генков бъдещето на медиите и основните канали за разпространяване на информация, както и откриването на фалшиви новини. Запознаха се с екипа на вестника, печатните и онлайн издания на Издателството. Сред най-интересните теми за тях бяха как се достига до аудиторията, как се става добър журналист.

Емил Спахийски, журналист, сценарист и режисьор:

Младите хора трябва да „инжектират“ журналистиката в кръвта си

Разговора водят

Мария
СТОЯНОВА

Николай
ПАЛАЗОВА

– Г-н Спахийски, откога и как решихте да се занимавате с журналистика?

– Първия път, когато реших да се занимавам с журналистика, бях в VII клас. Подготвихме тържество за първия учебен ден и репетирахме у една съученичка. Някъде към 11 часа баща ѝ се събуди и попита: „Какво правите тук?“. А тя отговори: „Репетираме“. Ние ставахме в шест сутринта и тогава си казах, че искам професия, в която се става в 11 часа.

Освен това журналистиката е изключително любопитна професия. Тя ти дава бърз достъп до различни светове и хора.

Навремето журналистиката беше свързана и с много пътувания. Когато станеш добър журналист, пътуваш с президента, виждаш различни държави, срещаш се с интересни хора. Това е професия, която те прави свидетел на времето.

Както казва Любен Дилов-баща: „Писателите са неосъществени журналисти“. Журналистиката създава документа на една епоха – това, което след време хората ще четат като история.

– Какъв съвет бихте дали на младите хора, които искат да се занимават с журналистика?

– Да бъдате любопитни, да учат и да „инжектират“ журналистиката в кръвта си.

Това не е професия с работно време от 9 до 5. Първата година, когато започнах като журналист, работех 364 дни без прекъсване – между 16 и 22 часа на ден.

Ходил съм на всичко – от убийства до културни събития, от срещи с премиери до съвсем обикновени човешки истории. Искан да бъда първи на мястото не защото възприемах другите като конкуренция, а защото имах жажда за информация.

Ако искаш да бъдеш журналист, трябва да четеш и да познаваш пътя на хората преди теб – как се прави интервю, кои са жанровете в професията, как се открива новината. Не можеш да бъдеш професионалист в нещо, което не познаваш.

– А откога се появи любовта ви към киното?

– Още преди журналистиката. В родния

ЕМИЛ СПАХИЙСКИ е журналист, сценарист и режисьор с дългогодишен опит в печатните медии. Кариерата му започва като репортер във вестниците „Труд“ и „24 часа“, след което работи и като редактор. През 2001 г. създава списание „За мен“, а по-късно е главен редактор на списание „Егоист“. В продължение на 15 години е сред водещите коментатори на в. „Сега“, а след това и негов изпълнителен директор. Понастоящем е директор на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“.

ми град веднъж седмично излизаше нов филм. Борехме се за билети, чакахме с часове. Киното беше преживяване.

Помня как салонът беше пълен с хора, които чоплеха семки, но в момента, в който започнеше музиката на студиото и светлите угаснеха, ти влизах в друг свят. Свят, който те кара да мечтаеш.

Всъщност това прави и киното – дава ти възможност да си представяш други светове, пътешествия, срещи.

– Кой е филмът, с който най-много се гордееете?

– Има един велик писател – Богомил Райнов, който казва: „Ако кажеш, че си доволен от това, което си направил, най-добре си напечатай некролога“.

Няма нещо, от което да съм напълно доволен. Най-доволен съм от бъдещия филм – този, който още е в главата ми и който прожектирам нощем, докато чакам да се осъществи.

– Кое е по-трудно – да се напише добър журналистически текст или добър сценарий?

– Добрият сценарий можеш да го пишеш и 20 години. Добрият репортаж понякога трябва да бъде направен за 30 минути – да

влезеш, да видиш, да усетиш и да напишеш историята.

Репортажът е най-тежкият жанр в журналистиката и най-близкото до писателството. Случвало ми се е да измина 400 километра, да направя репортаж, да се върна, да го напиша и след това отново да пътувам.

Когато започнеш да усещаш хората и да разказваш историите им така, че да разтърсят читателя – тогава се получава истинският репортаж.

– Вие сте носител на редица награди. Коя е най-ценната за вас?

– Всички награди са малко горчиви. Или идват твърде рано, когато не си готов, или твърде късно, когато вече не ти носят същото усещане.

Може би най-трудно спечелената беше наградата „Черноризец Храбър“. Бяха ми казали, че няма да я взема, но в последния момент журито промени решението си и спечелих с девет на един глас.

Но истината е, че наградите не са най-важното. Те имат символична стойност, но не това е причината човек да се занимава с журналистика или кино.

– Коя държава ви е вдъхновила най-много?

– В сърцето ми това е Грузия. Хората там са топли, автентични и много близки като дух до нас. Иначе като култура, архитектура и вкус най-много обичам Италия. Лондон също много ме впечатлява. А държава, която още мечтая да посетя, е Мароко.

– С какво искате хората да запомнят вашата работа?

– Не искам да я помнят. След време това няма да има значение. Важното е какво добро си направил за хората около себе си и дали живееш в хармония.

Паметта е нещо много кратко. Човечеството е само миг от съществуването на планетата. Затова най-важно е как живееш сега.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGFS

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

РЕКЛАМА И

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Стефа Маринова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава

научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Млади умове с поглед към Вселената

По-висока активност отчитат тази година организаторите на Националния конкурс „Космосът – настояще и бъдеще на човечеството“ от фондация „Еврика“. В XXVIII издание на надпреварата в петте направления 2628 ученици представят 2597 проекта.

Проявата се провежда под патронажа на първия български космонавт ген. Георги Иванов, като традиционно е част от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците.

Вестник „Аз-буки“ е медиен партньор на Конкурса.

Специализираното жури под ръководството на доц. д-р Тания Иванова класира участниците и присъжда 17 отличия и 47 поощрителни награди.

Първо място – диплом и предметна награда, в направление „Идеи за научни и технически експерименти“, е присъдено за научната разработка на тема „Влияние на космическата радиация върху ДНК“ на Максим Матев и Самуил Атанасов от 134. СУ „Димчо Дебелянов“ – София, с научен ръководител Вярна Йорданова. Второто място печели Христиан Костадинов от СУ „Иван Вазов“ – Вършец, с научен ръководител Венета Максимова за проект на тема „Квантовият свят и връзката със съвременната астрономия“. Трети с научна разработка на тема „Симулиране на условията на Марс и растеж на растения“

се нарежда Александър Стоев от столичното 134. СУ „Димчо Дебелянов“ с научен ръководител Вярна Йорданова.

В направление „Литературни творби“ разказът „Оранжевият“ носи победата на Никола Кацарски от НУИ „Панайот Пипков“ – Плевен, с научен ръководител Диана Горанова. Второто място е за Велимир Тодоров от СУ „Константин Константинов“ – Сливен, с научен ръководител Пенка Василева и неговото стихотворение „Приказка за Космоса“. Трета с есе на тема „Космосът – когато любопитството създава бъдеще“ се нарежда Радостина Маринова от СУ „Христо Проданов“ – Карлово, с научен ръководител Донка Дончева.

В направление „Космически модели и макети“ първа е Лилия

Кисенко от ОУ „Стефан Караджа“ – Варна, с научен ръководител Катя Семенова-Пенева, създава макет на международна космическа станция „Васил Левски 33“. Журито присъжда две втори места – на Нина Кирилова от СУ „Еп. Константин Преславски“ – Бургас, с научен ръководител Яна Костадинова за макет на марсоход „Любопитко“ и на Доротея Минчева от ПГСС „Сергей Румянцев“ – Луковит, подготвила с подкрепата на своя научен ръководител Марицела Цолова макет на тема „Mars Life Hub: Експедиция до Червената планета“. Третото място с макет на Слънчевата система заслужава Цветелина Миленова от НППТСД „Сава Младенов“ – Тетевен, с научен ръководител Камелия Мирославова.

В направление „Рисунка“ първо място с рисунка на тема „Кос-

Снимка Фондация „Еврика“

мическо селфи“ печели Вероника Литова от ПГИТ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Петрич, с научен ръководител Фатиме Изирова. Втора е Кира Орлова от ОУ „Христо Ботев“ – Ахелой, с рисунка на тема „Нагоре“, а трета – Емануела Томова от ОУ „Любен Каравелов“ – Видин, с научен ръководител Красимир Топчийски.

В направление „Графични произведения, създадени с помощта на компютър – рисунки, компютърни игри, анимации, уеб базирани творби и други“ с филма „Първият български космонавт“ печели Айберк Мюмюн от СУ „Васил Левски“ – Дулово, с научни ръководители Гюлтен Юсуф и Бирсен Хюсеин. Второто място с уеб сайта „Българската следа в Космоса“ грабва екипът Стефания Дракова и Дилек Хюсеинова от Първо ОУ „Христо Ботев“ – Търговище, с научен ръководител Катерина Милева. Третото място поделят Блага Войнова от Школа по графичен дизайн към ЦПЛР – ОДК, Варна, с научен ръководител Велина Господинова за компютърна рисунка на тема „Мечтая за звездите“ и Преслава Драганова от Националната Априловска гимназия – Габрово, с научен ръководител Красинела Георгиева за разработката „Танцът на Луната“.

От фондация „Еврика“ съобщават, че тържественото награждаване на лауреатите ще се състои в Националния политехнически музей около Деня на народните будители – 1 ноември. **АЗ-БУКИ**

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Трудовият договор не е просто формалност при започване на работа. Той определя основните права и задължения както на работника или служителя, така и на работодателя. Част от тези правила произтичат пряко от закона и важат независимо дали са изрично записани в договора. Други елементи трябва да бъдат договорени между страните, но само в рамките, позволени от Кодекса на труда.

Затова е важно и работещите, и работодателите да правят разлика между задължителното съдържание на трудовия договор и клаузите, които могат да бъдат предмет на договаряне. Това помага да се избегнат неясноти, спорове и включване на условия, които противоречат на закона.

Какво трябва да съдържа трудовият договор според закона

Законовото съдържание следва пряко от закона и се включва в договора по силата на закона, без да е необходимо изрично да бъде вписано в него. Правата и задълженията, които образуват законовото съдържание на трудовия договор, са установени общо за всички работници и служители. Основанията им са посочени в Кодекса на труда и в други закони или в подзаконовите нормативни актове. Със сключването на трудовия договор страните се съгласяват със законовите разпоредения, без да могат да ги изменят или отменят.

Законовото съдържание на трудовия договор включва някои основни права на работодателя, каквито са право на кадрова политика, основно свързано с това, че работодателят, в рамките на дадените му от закона права и задължения, може да назначава, управлява, изменя и прекратява трудовите правоотношения с персонала в предприятието си.

Законовото съдържание на трудовия договор включва и някои основни задължения на работодателя, спазването на които подлежи на административен и съдебен контрол. Тези задължения на работодателя очертават и основните законово определени права на работника или служителя. Задължението за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, задължения на работодателя да пази достойнството на работника или служителя, задължение да изплаща трудово възнаграждение, задължения за осигуряване на нормални условия на труд, както за предоставяне на информация на работника или служителя, включително за икономическото и финансовото състояние.

Законовото съдържание на трудовия договор включва и някои основни задължения на работника или служителя, като задължението

да изпълнява трудовите си задължения точно и добросъвестно, да се явяват на работа в състояние, което им позволява да изпълняват възложените им задачи и да не употребяват през работното време алкохол или друго упойващо вещество, да изпълняват работата си в изискуемостта се количество и качество, и да спазват техническите и технологическите правила, както и вътрешните правила, приети в предприятието, и да не пречи на другите работници и служители да изпълняват трудовите си задължения, да са лоялни към работодателя и др.

Договорното съдържание отново включва задължителни елементи, които трябва да бъдат включени във всеки трудов договор. Страните обаче имат възможност да ги определят, като в никакъв случай не могат да преминават ограниченията или изискванията на закона. Такива са място на работа, наименованието на длъжността и характера на работа, датата на сключване на трудовия договор и началото на неговото изпълнение, времетраенето на трудовия договор, продължителността на работния ден, размерът на платения годишен отпуск, трудовото възнаграждение, предизвестие при прекратяване на трудовия договор.

Допустимо е в трудовите договори да има договаряне и на незадължителни клаузи между страните. Трудовото правоотношение може да възникне и без тях, но ако такъв елемент бъде включен, това трябва да стане със съгласието и на двете страни. Такива са например клаузите, регламентиращи например поемане на част или целия разход на работника за ел. енергия, отопление и други подобни при работа от разстояние и пр.

Справка:
чл. 66 от Кодекса на труда.

РОМАН ОТ ДЕНИ ДИДРО РОМАН ОТ ИВАН ВАЗОВ	АНГЛИЙСКА ПИСАТЕЛКА (1729-1807) ГЕРОЙ НА ЖУЛ ВЕРН	СЕЛСКОСТО-ПАНСКО СЕЧИВО Ж. П. СПИРКА	МУЗИКАЛНА НОТА ПРИРОДНА ДАРБА	ПРЕЛЕТНА ПТИЦА ИЗПАРИТЕЛ В ХЛАДИЛНА МАШИНА	УСПОРЕДНА ЛИНИЯ ДЪЛБОКО МЯСТО В РЕКА	ЖРЕБИЙ	ПРЪЧИИ ЗА ИЗПЪВАНЕ НА ЧАСТИ ОТ ДРЕХИ АНГЛ. ПОЛЯРЕН ИЗСЛЕДОВАТЕЛ	ЮЖЕН ПЛОД КАТАРАМА	СИЛНО РАЗЧЛЕНЕН МОРСКИ БРЪГ
СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ СТИХОСБИРКА ОТ ЕЛАТА ДИМИТРОВА		ЗУРЛА НА СВИНЯ ШУПЛЕСТ ВАРОВИТ КАМЪК	ГРАД В ГЕРМАНИЯ ПОЛУСКЪПО-ЦЕНЕН КАМЪК	ГРАД В РУМЪНИЯ ВИНЕН СОРТ ГРОЗДЕ	ПОЛСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	ЕСТЕСТВЕНИ ЯМИ ПРОПАСТИ ФРЕНСКИ КОМПОЗИТОР „ЛАКМЕ“	ОБОСОБЕНА РЕЛИГИОЗНА ГРУПА АРАБСКИ МОНАРХ	ДЪРЖАВА В АЗИЯ ГЕРОЙ НА КР. ВЕЛКОВ ОТ „СЕЛО БОРОВО“	ПРЕВРЪЗКА ЗА РАНА
ИТАЛМАНСКА АКТРИСА - „ЗА-ТЪМНЕНЕТО“	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ И КРИТИК (1873-1939) ПРИЕМНИК НА УКВ	СЛЮДЕСТ МИНЕРАЛ ЙОГИЙСКА ПОЗА	АМЕРИК. ПИСАТЕЛ (1835-1910) СТАРА МАРКА УНГАРСКИ АВТОБУСИ	УНГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1895-1974) БАЛЕТ ОТ В. ВЛАСОВ И В. ФЕРЕ	РОМАН ОТ ГИ ДЪО МОПАСАН ЧИЛИЙСКИ ПОЕТ (1904-1973)	ГЕРОИНЯ ОТ „ТЮТЮН“ НА ДИМИТЪР ДИМОВ НАЧАЛНИК	ПИТЕЙНО ЗАВЕДЕНИЕ ИЗТИЧАНЕ ОТ ПРОБИТО МЯСТО В ТРЪБА	ПРОТИВОПО-ЛОЖНА НА ЗЕНИТА ТОЧКА МАРКА УНИВЕРСАЛ-НО ЛЕПИЛО	РУСКА ПИСАТЕЛКА (1901-1964)
ВИД ХАЛВА ЮЖНОАМЕ-РИКАНСКИ САВАНИ		МАРКА ДЕТСКО АДАПТИРАНО МЛЯКО ДВОРЕЦ	РЕКОЛТА ДРЕВНОГРЪЦ-КА МОНЕТА	ГРАД В ИТАЛИЯ КАНАДСКИ ПИСАТЕЛ (1869-1944)	РАЗКАЗ ОТ ДИМИТЪР ТАЛЕВ ПОДРАЖАНИЕ	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР КАНАДСКИ ФИЗИК (1862-1948)	АФРИКАНСКО ПИГМЕЙСКО ПЛЕМЕ ОБЩО НАЗВА-НИЕ НА БУКВИ-ТЕ „Б“ И „В“	УНГАРСКИ ХИМИК ПОЛУКРЕПОС-ТЕН СЕЛЯНИН В РИМСКАТА ИМПЕРИЯ	МЕКА ВЪЛНЕНА ПРЕЖДА
МОДЕЛ ДЖИП НА „ХЮНДАИ“ ЖАРАВА	ГОЛЯМ ПЛАВА-ТЕЛЕН СЪД РУСКИ ПИСАТЕЛ ФАНТАСТ (1907-1981)	РЕКОЛТА ДРЕВНОГРЪЦ-КА МОНЕТА	ГРАД В ИТАЛИЯ КАНАДСКИ ПИСАТЕЛ (1869-1944)	РАЗКАЗ ОТ ДИМИТЪР ТАЛЕВ ПОДРАЖАНИЕ	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР КАНАДСКИ ФИЗИК (1862-1948)	АФРИКАНСКО ПИГМЕЙСКО ПЛЕМЕ ОБЩО НАЗВА-НИЕ НА БУКВИ-ТЕ „Б“ И „В“	УНГАРСКИ ХИМИК ПОЛУКРЕПОС-ТЕН СЕЛЯНИН В РИМСКАТА ИМПЕРИЯ	МЕКА ВЪЛНЕНА ПРЕЖДА	СОЛЕНО ЕЗЕРО КРАЙ МОРЕ
НАЛЯГАНЕ В ТРЪБО-ПРОВОД ГРАД В БЪЛГАРИЯ	ГОЛЯМ ПЛАВА-ТЕЛЕН СЪД РУСКИ ПИСАТЕЛ ФАНТАСТ (1907-1981)	РЕКОЛТА ДРЕВНОГРЪЦ-КА МОНЕТА	ГРАД В ИТАЛИЯ КАНАДСКИ ПИСАТЕЛ (1869-1944)	РАЗКАЗ ОТ ДИМИТЪР ТАЛЕВ ПОДРАЖАНИЕ	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР КАНАДСКИ ФИЗИК (1862-1948)	АФРИКАНСКО ПИГМЕЙСКО ПЛЕМЕ ОБЩО НАЗВА-НИЕ НА БУКВИ-ТЕ „Б“ И „В“	УНГАРСКИ ХИМИК ПОЛУКРЕПОС-ТЕН СЕЛЯНИН В РИМСКАТА ИМПЕРИЯ	МЕКА ВЪЛНЕНА ПРЕЖДА	СОЛЕНО ЕЗЕРО КРАЙ МОРЕ
ВЕЛИКАН ИСПОЛИН ПЛАВАТЕЛЕН СЪД	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
РИЗКО НАРАСТВАНЕ	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
АМЕРИК. КОМПЮТЪРНА ФИРМА БЪЛГАРСКИ ЛИТЕРАТУРО-ВЕД, АКАД.	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
НАСТИЛКА НА УЛИЦИ С ЕДРИ КАМЪНИ ШИИТСКО ПОЛИТ. ДВИЖЕНИЕ В ЛИВАН ПИСАТЕЛ ОТ САЩ	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
ЧЕТВЪРТИТО ПАРИЖ ПРЪСТ, ИЗКОПАНО С ТРЕВАТА ДАНЪК ЗА ПРЕНАСЯНЕ НА СТОКА ПРЕЗ ГРАНИЦА	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
ГЕРОИНЯ ОТ „В ПОЛИТЕ НА ВИТОША“ СЪДЕБНО ЛИЦЕ ЗАВЕРЯВАЩО ДОКУМЕНТИ	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК
ПИТЕЙНА ПРИРОДНА ТЕЧНОСТ	МАРКА МАРГАРИН РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ	РАЗКОШ БЛЯСЪК ПОВЕСТ ОТ П. КАРА-ПЕТРОВ	УРЕД ЗА РАЗМНОЖАВА-НЕ НА РЪКО-ПИСИ МАНГАНОВА РУДА	МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ ЛЪСКАВ КОНЕЦ	ГЕРОЙ НА И. КАЛМАН СМЕС ОТ БЕЗИР И ВИНЕР-ВАИС	ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ ЛЪСКАВ КОПРИНЕН ПЛАТ	ПРОЗВИЩЕ НА АМЕРИ-КАНЦИТЕ СПОРТНО РАВЕНСТВО	УПОЙВАЩО ВЕЩЕСТВО ДЪЛБОК КИТАЙСКИ ТИГАН	ИРОНИЧЕН ПСЕВДОНИМ НА ПИСАТЕЛ-САТИРИК

РЕЧНИК: ВАЛЕР, ВИТИ, ГЛАСЕ, РИВ, ТАНАС

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: "Приключение в полунощ". Ода. Турел. Аероб. Ри. Асана. Донор. Питагор. Дулово. Идея. Реал. Хематом. Видал (Гор). Буй. Колорит. Рок. Лу. Мец. "БТР". Барета. Ави́зо. Ган. Руда. Арабика. Сапун. Динеков (Петър). "Ирен". Лаг. Боне. Амара. Орт. Амплоса. "Лара". Уред. Атлаз. Ребус. "Омо". Из-вадка. Лебедка. Арата. Кредо. Натрий. Етап. "Кара Танас". Рамо. Ерат (Крис-тине). Рим. Нон. Жак. Ар. Хималаи. "Роби". Ага. Липома. „Боерица“. "Иде". Оли. Аск. Анамари. Рос (Джеймз). Исоп. Такт. Амал. Сепаре. Лиман. Евро. "Наваро". Равел. Зенит. Сарай. Таити. "Иполито". Ждрело. Тогга. Ратин.	Отвесно: Проспект. Алма Матер. Дренаж. Ида. Мор. Пап. Ораp. Леопард. Скандал. Гугла. Апахи. Савар. Аутобан. Отит. "Типо". Райе. Уют. Лоран (Пьер). Балзак (Оноре дьо). Молиер. Чудомир. До. Ав. Арамис. Ото (Николаус). Беров (Любен). Терин. За-крила. Ол. Ненов (Димитър). Тунел. Драма. Апирит. Шило. Ираде. Аскет. Ибс. Ма-то. „Ридо“. Акар. Адан (Мартин). "Октавия". Ява. Дака. Омар. Оноре. Ане. Пепел. Вава. "Ел". Анорак. "Лиа". Кория. Лир ("Крал Лир"). Рубенс (Питер Паул). Бинте. "Лот". Буза. Аруба. Жица. Взор. "Субару". Оби. Есетра. Амарела. Гейм. Ирод. Драка. Амонит. Мораа (Андре). Еркеp. Аким. Гира. Ити. Щирлиц. Анти. Айова. Илитон.
--------------------------	---	--

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ сподели 22 успешни проекта в 11 области

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент в висше училище
Министерският съвет удвоява парите за издръжка на един студент в общи 48 професионални направления

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,4 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето **XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС**
Училище
Аз-буки
е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Владан Кочеманов**, III клас, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Смилян

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

• „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

• „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или възхваляващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на <https://azbuki.bg/>

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Прилепи правят текилата възможна

Този флуоресцентен прилеп е покрит с цветен прашец. Малките дългоноси прилепи (*Leptonycteris yerbabuenae*) са сред по-неизвестните опрашители в животинското царство. Средноголемите прилепи живеят предимно в сухи пасища, пустинни храсталаци и сухи тропически гори, съобщава „Оффиоз“.

В Северна Америка женските малки дългоноси прилепи мигрират от Южноцентрално Мексико до югозападната част на Съединените щати през пролетта. Те следват „нектарни коридори“ от огромните, подобни на колони кактуси – цереус и агаве.

Според Министерството на природните богатства на САЩ този конкретен прилеп се е озовал покрит с цветен прашец, след като каца върху цъфтящо агаве.

„Докато се придвижва от цвят на цвят, прилепът помага за опрашването на растенията, които поддържат пустинните екосистеми и произвеждат култури, от които зависим – пише в доклада на Министерството. – Опрашването на агавето е от значение, за да има суровина за текилата.“

Малките дългоноси прилепи са толкова свързани с текилата, че обикновено се наричат „текилени прилепи“. Те опрашват кактусите агаве, които след това се използват за направата на текила и мескал. Когато се хранят с плодове и нектар на тези растения, те могат също да помогнат за разпространението на семена от кактуси.

Въпреки че малките дългоноси прилепи се смятат за почти застрашени, те са история на успех в опазването на вида. През 2018 г. те стават първият вид прилеп, изваден от Закона за застрашените видове след 30 години усилия за опазване.

Тези прилепи и други опрашители, като пчели, пеперуди, бръмбари и молци, се отбелязват по време на Националната седмица на опрашителите (22 – 28 юни 2026 г.). Макар че са от решаващо значение за цялата ни екосистема, загубата на местообитания, пестицидите, патогените и промените в земеползването, наред с други въздействия, заплашват

Снимка Bruce Tubert/Bat Conservation Inc. / USFWS

опрашителите. Според Службата за инспекция на здравето на животните и растенията в САЩ броят на управляваните пчелни колонии е спаднал от пет милиона през 40-те години на миналия век до приблизително 2,68 милиона през 2023 г.

За да подпомогнат защитата на опрашителите, все повече хора в САЩ засаждат градини специално за да има „храна“ за тях.